

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Наукова бібліотека ім. М. Максимовича
Інформаційно-бібліотечний відділ
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби

ІСТОРИЯ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ: НА ШЛЯХУ З МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ

Віртуальна виставка

КИЇВ - 2024

*з нагоди відзначення 190-річчя
заснування Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка*

НА ШЛЯХУ З МИНУЛОГО В МАЙБУТНЬЄ

“... у вітчизняній історії є надзвичайно мало прикладів тривалого, безперервного існування якогось суспільного явища. Одним із щасливих винятків із цього сумного правила є Київський університет, який може пишатися своєю ... історією”

*(На шляху з минулого в майбутнє.
Історія Київського університету : монографія. Т. 1)*

ІСТОРІЯ
КИЇВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Том 1

Історія
Київського
університету
Т. 1

Зміст

НА ШЛЯХУ З МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ	5
--------------------------------------	---

РОЗДІЛ 1

Університетська освіта й традиції в Західній Європі та на українських землях	7
--	---

1.1. Освітня традиція й університетська ідея в Західній Європі та Україні до середини XVIII століття	9
1.2. Передумови заснування Київського університету	52

РОЗДІЛ 2

Університет святого Володимира (1833–1920)	79
--	----

2.1. Київський університет у дореформений період (1833–1863)	81
2.1.1. Університет св. Володимира: заснування та розвиток	
Освітній процес і наука	81
2.1.2. Навчання та побут студентів	142
2.2. Розвиток університету за ліберального статусу (1863–1884)	168
2.2.1. Статут	169
2.2.2. Структура університету. Кафедри	171
2.2.3. Викладацький склад	174
2.2.4. Віросповідання та соціальне походження викладачів і студентів	182
2.2.5. Матеріальне забезпечення викладачів	184
2.2.6. Дисципліна викладачів	187
2.2.7. Підготовка наукових кадрів	187
2.2.8. Навчальна робота	189
2.2.9. Допоміжні навчальні установи	194
2.2.10. Вищі жіночі курси	200
2.2.11. Розвиток науки в університеті	201
2.2.12. Закордонні відрядження, міжнародні контакти	211
2.2.13. Співпраця Київського університету з іншими науковими й освітніми установами Російської імперії	215
2.2.14. Студенти	216
2.2.15. Дисципліна та поведінка студентів	221
2.2.16. Матеріальне становище студентів	225
2.2.17. Згортання ліберального курсу. Перегляд правил, статуту	229
2.3. Київський університет наприкінці XIX – на початку XX століття (1884–1914)	232
2.3.1. Розвиток науки	251
2.3.2. Боротьба за створення жіночого університету	294
2.3.3. Життя студентів і студентські земляцтва	301

ІСТОРІЯ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

T. 1

Історія Київського університету

2.4. Університет у роки Першої світової війни та української революції (1914–1920)	311
2.4.1. Університет у роки Першої світової війни	311
2.4.2. Київський університет у роки Української революції	336
2.5. Діяльність наукових товариств Університету святого Володимира	369
2.5.1. Київське товариство дослідників природи	369
2.5.2. Київське фізико-математичне товариство	375
2.5.3. Київське фізико-хімічне товариство	383
2.5.4. Історичне товариство Нестора Літописця	385
2.5.5. Антропологічне наукове товариство Київського університету	393
2.5.6. Історико-етнографічне товариство Київського університету	394
2.5.7. Київське юридичне товариство	396
2.6. Робота лікувально-медичних установ університету	403
2.6.1. Клінічна база медичного факультету Київського університету	403
2.6.2. Патологоанатомічний інститут медичного факультету Київського університету	414
2.6.3. Анатомічний театр медичного факультету Київського університету	417
2.7. Кафедри православного й римо-католицького богослов'я Університетської церкви та костелів	421
2.7.1. Професори кафедри православного богослов'я і священнослужителі університетської церкви	423
2.7.2. Професори кафедри римо-католицького богослов'я	434

РОЗДІЛ 3

Університет в епоху реорганізацій, репресій і війни (1920–1944)	443
---	-----

3.1. Реорганізація Київського університету під час освітніх реформ 1920-х – на початку 1930-х років	445
3.1.1. Організація та структура Київського інституту народної освіти	447
3.1.2. Діяльність Київського інституту народної освіти	468
3.1.3. Діяльність науково-дослідних кафедр при інституті	519
3.1.4. Участь співробітників у конференціях і з'їздах із питань освіти, їхня організація. Наукові відрядження	523
3.1.5. Діяльність Методично-консультаційного бюро та інших наукових осередків інституту	525
3.1.6. Студентське життя	532
3.2. Відновлення класичного університету в Києві та його діяльність у довоєнний період (1933–1941)	555
3.3. Сталінські репресії в Київському університеті	636
3.3.1. Політична ситуація в СРСР та УСРР/УРСР в 1930–1953 роках та її вплив на становище в освітній галузі	636

3.3.2. Циркуляр 1926 року "Про український сепаратизм" і його вплив на подальшу роботу радянських каральних органів в Україні	638
3.3.3. Репресовані ректори Київського університету	650
3.3.4. Справа "Українського національного центру". Михайло Сергійович Грушевський та його школа	654
3.3.5. Убивство С. Кірова та посилення політичних репресій	660
3.3.6. Переслідування викладачів Київського університету за "троцькізм"	670
3.3.7. Репресії проти викладачів Київського університету після початку німецько-радянської війни	673
3.3.8. Репресії проти викладачів Київського університету у повоєнний період	676
3.4. Київський університет у роки воєнного лихоліття (1941–1944)	678
3.4.1. Викладачі, співробітники, аспіранти та студенти Київського університету в обороні столиці України	678
3.4.2. Викладачі, співробітники, аспіранти та студенти Київського університету на фронтах війни та в руці Озбору	693
3.4.3. Робота Київського університету в евакуації	699
3.4.4. Київський університет у період окупації України (кінець 1941 – початок 1942 років)	705

ІСТОРІЯ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

378.4(477.411)КНУ(091)

I-90

Історія Київського університету : монографія. У 2 т. Т. 1 / [В. Ф. Колесник, Г. М. Козакевич, О. Г. Сокирко та ін. ; за ред. Л. В. Губерського та ін. ; керівник проекту Л. В. Губерський] ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Київ. ун-т, 2019. – 715, [1] с. : іл., портр. – Присвяч. 185-річчю Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – Бібліогр. в підрядк. прим. – ISBN 978-966-933-045-1.

РОЗДІЛ 1

Університетська освіта й традиція
в Західній Європі
та на українських землях

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ІДЕЯ

У першому розділі монографії досліджено освітню традицію й університетську ідею у Західній Європі та Україні до середини XVIII століття та передумови заснування Київського університету.

Управляючий Міністерством народної освіти граф С. Уваров у жовтні 1833 року звернувся до імператора із поданням, у якому прямо зазначив *про необхідність заснування університету в Києві* ... нововідкритий університет мав би, на думку С. Уварова, носити ім'я св. Володимира.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 78)

РОЗДІЛ 2

*Університет святого Володимира
(1833—1920)*

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Дореформений період (1833-1863 рр.) – період заснування та розвитку Університету св. Володимира.

Період ліберального статуту (1863-1884 рр.) – період затвердження Університетського статуту 1863 року (“основний закон” або “конституція” університетського життя), який гарантував поступальний освітній розвиток та автономію.

У 1866 році було засновано бібліотечний комітет, необхідний для належного і рівномірного наповнення найважливішої з університетських колекцій.

Оголошення про урочисте відкриття Університету Св. Володимира

ОБЪЯВЛЕНИЕ

О ГОРЖЕСТВЕННОМЪ ОТДѢЛѢНІИ ИМПЕРАТОРСКАГО УНИВЕРСИТЕТА Св. ВЛАДИМИРА.

ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО Всемилостивѣйшій ГОСУДАРЬ нашъ въ неперсшанномъ попеченіи о благѣ народовъ, Провидѣиель Ему вѣрными, желаетъ засадити и распространити между нами просвѣщеніе истинное, утвержденное на основаніяхъ Свяшої Вѣры, которое одво упрочиваетъ благодѣяніе челоѣческихъ обществъ. Равно благотворный всѣмъ своимъ подданнымъ, соизволилъ Онъ повелѣти учредить въ западныхъ губерніяхъ Россіи учебное заведеніе, выдѣляющее цѣлю развитіе высшаго образования, основаннаго на благихъ началахъ, Правительствомъ предписанныхъ.

Основанія сего учрежденія подробно изложены въ обнародованныхъ Высочайшими указами и постановленіяхъ; здѣсь излагаются акраичнѣе содержаніе.

Учрежденный въ семь краю Университетъ, преобразованный изъ Волынскаго Лицея, предназначень преимущественно для образованія юношества Губерній: Кіевской, Волынской и Подольской; наследственное усердіе аристократіи оныхъ къ пользѣ просвѣщенія упрочило и на будущія времена благосостояніе учебныхъ заведеній сего края.

Мѣстомъ учрежденія сего заведенія избранъ г. Кіевъ, столица Святаго Равноапостольнаго Князя Владиміра, гдѣ впервые возсіяло и откуда разлилось въ предѣлы древней Россіи свѣтъ истинной Вѣры. Да предзнаменуетъ сіе избраніе успѣхъ новаго расадника просвѣщенія, въ духѣ благочестія и нравственности!

Открываемый Университетъ наименованъ ИМПЕРАТОРСКИМЪ Університетомъ Св. Владиміра, въ названіи Великаго Просвѣдителя Россіи, и удостоень привиліи подъ особое покровительство ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА.

Университету Св. Владиміра дарованы всѣ права и преимущества, какія предоставлены прочимъ Университетамъ въ Государствѣ. Ему присвоены всѣ доходы съ фундушей и капиталовъ, пожертвованныхъ Дворянствомъ и другими сословіями Кіевской, Волынской и Подольской губерній для Волынскаго Лицея и Кіевской Гимназіи; по недостатку же сихъ средствъ, Всемилостивѣйше повелѣно увеличитъ оныя значительными пособиями изъ общихъ Государственныхъ доходовъ, соразмѣрно потребностямъ на содержаніе Университета.

Высѣтъ съ омиѣненіемъ предположенія объ учрежденіи Лицея въ г. Оршѣ, по неимѣнію въ Бѣлорусскомъ Учебномъ Округѣ высшаго Учебнаго заведенія, Высочайшимъ указомъ предоставлено юношеству губерній, въ составѣ сего Округа входящихъ, получать окончательное образование въ Университетѣ Св. Владиміра; на каковой конецъ по сужью, на построчіе Лицея въ г. Оршѣ назначенныя, обращены на заведеніе даянн Университета Св. Владиміра.

Таковыя благодѣтельные мѣры Правительствва! Благотворныя заботы его клонятся къ распространенію истиннаго просвѣщенія въ семь краю. Да увѣчающа попеченія НИКОЛАЯ I-го о благѣ тысячи народовъ, Промысломъ ему вѣрными, полными успѣхомъ!

Основаніе Университета въ семь краю сопряжено было съ такими затрудненіями, что открытіе его въ нынѣшнѣмъ году, по общему желанію аристократіи сихъ странъ, казалось невозможнымъ. Попеченія Государина Министра Народнаго Просвѣщенія, Сергія Семеновича Уварова, при просвѣщенномъ участіи Г. Кіевскаго Военнаго, Волынскаго и Подольскаго Генералъ-Губернатора, много содѣйствовали къ преодоленію сихъ препятствій,—и предначертанія Правительствва готовы бытъ приведены въ исполненіе. Просектъ Университета Св. Владиміра уже составленъ и удостоенъ Высочайшаго утвержденія; возникающему заведенію доставлены всѣ пособия, отъ высшаго училищнаго Начальства зависяція; важнѣйшія кафедры его замѣнены; Совѣтъ и Правленіе Университета вступили въ исполненіе своихъ обязанностей, и Университетскіе курсы будутъ начаты 15 Августа сего года.

Такимъ образомъ Совѣтъ ИМПЕРАТОРСКАГО Университета Св. Владиміра, съ разрѣшенія Г. Попечителя оного, снмъ честь имѣть извѣстити почтеннѣйшее Сословіе Дворянства Губерній: Кіевской, Волынской, Подольской, Черниговской, какъ равно и Губерній, принадлежащихъ къ Бѣлорусскому Учебному Округу: Витебской, Могилевской, Мясской, Виленской, Гродненской и Бѣлостокской области, что торжественное открытіе Университета Св. Владиміра послѣдуетъ 15 Іюля сего года, въ день, посвященный памяти Св. Равноапостольнаго Князя Владиміра.

Объявляя о семъ, Совѣтъ Университета позволяетъ себѣ надѣяться, что какъ всѣ любители отечественнаго просвѣщенія вообще, такъ и особенно тѣ, кои своими пожертвованіями доказали на опытахъ свое усердіе къ пользѣ оного,—пожелаютъ быти свидѣтелями сего важнаго для здѣшняго края событія.

При семъ прилагаются: Высочайше утвержденное постановленіе о распредѣленіи учебныхъ предметовъ въ факультетамъ и правила для принятія Студентовъ въ Университетъ.

1) По Киевскому Университету
нам известны Императорские Уни-
верситеты в С. В. Владимира:

2) Университеты сей составят из двух
факультетов: Философского и Юридического
Учреждения в оных факультетах Меди-
цинского преподавателя. Но; в поднад-
зорности, собственному Намнику уполномочен

3) Университету С. В. Владимира при-
своившаяся все доходы с фундацией и ка-
питалом, пожертвованных Державности в
Волынской, Подольской и Киевской Губерний
дети Волынского Лицея, кои и имеют
составлять впрямь нецерковословенную свою
Университетскую собственность. Сверх того
на содержание Университета С. В. Влади-
мира и на возведение зданий, обращаясь
все источники и суммы, подробно из-
численные в утвержденном Намни-
ком князя Докладе Управляющего Ми-
нистерства в Народное Просвещение.
За сие достигшую на содержание
Университета сумму пополняют из
Губернского Казначейства.

4) Министерство Народного Просвещения
как высшее непосредственное руководство
Намнику, на основании князя Ф. Устава
и Устава Университета С. В. Влади-
мира и подности свои на Намни-
ку утверждения.

Каждый из подпунктов влияния
по Императорского Высочайшего
рукою тако:

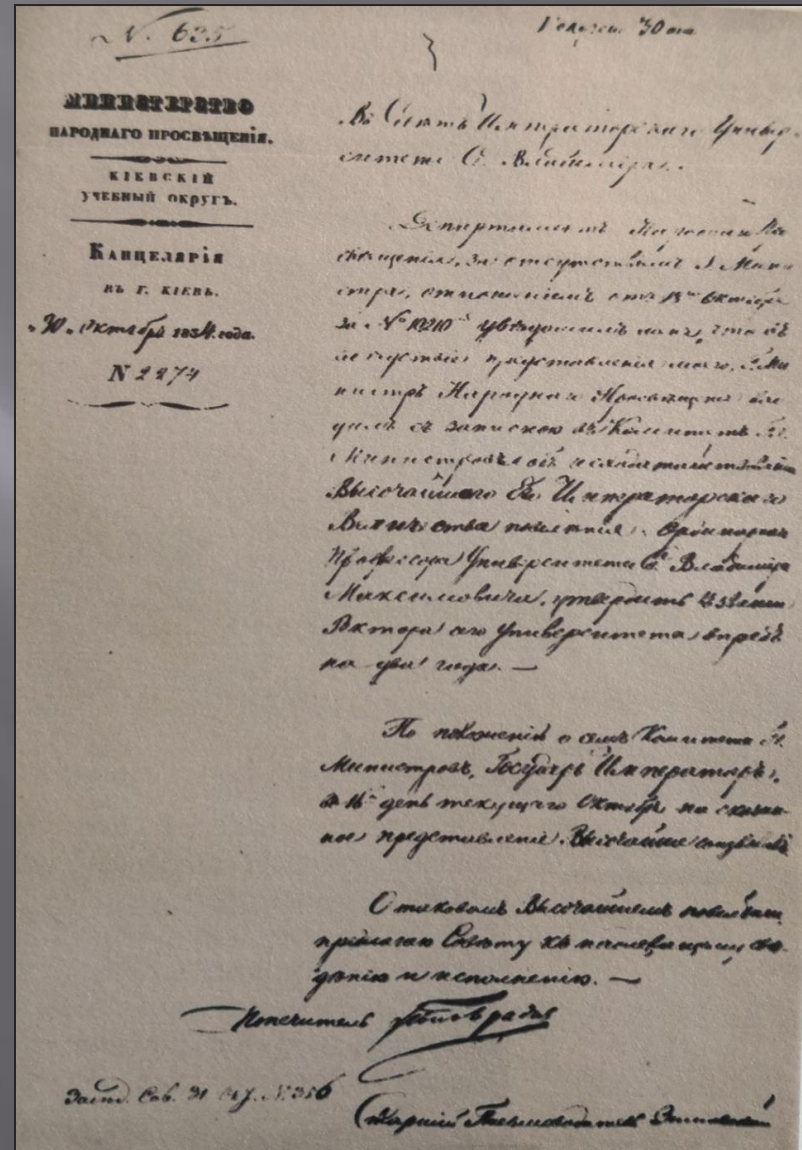
Роговский.

8 березня 1834 року на
урочистому засіданні ради
університету зачитано
УКАЗ про заснування
УНІВЕРСИТЕТУ

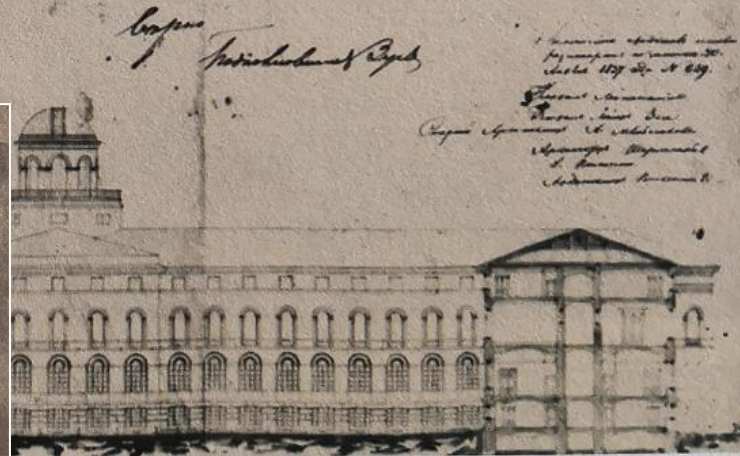
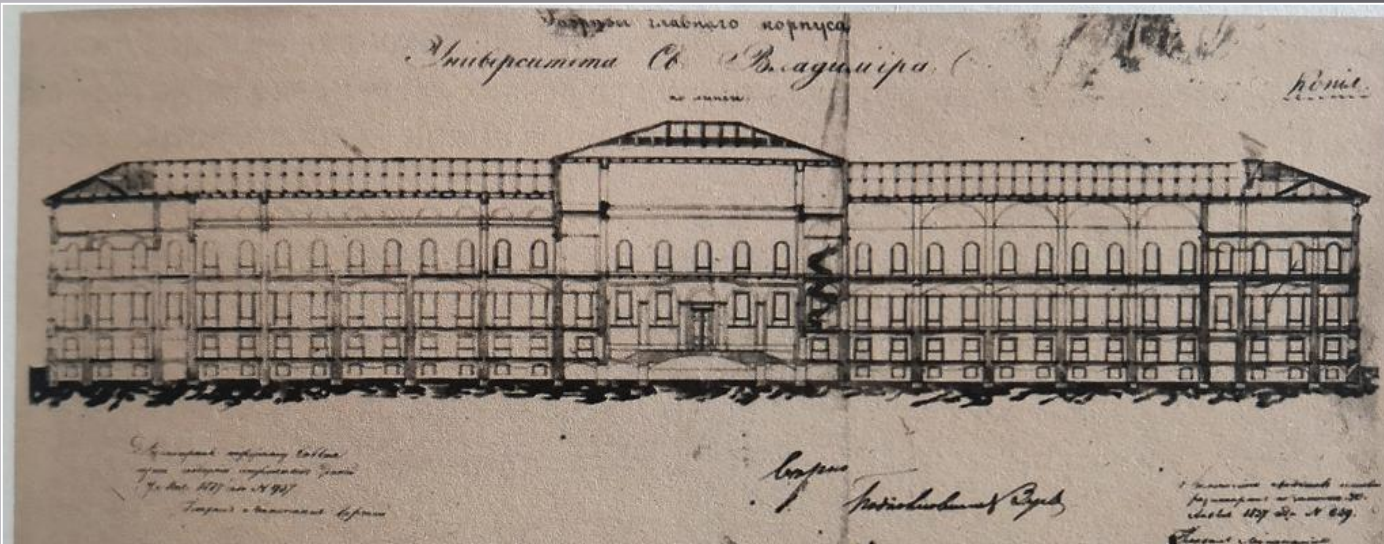
Перший ректор університету

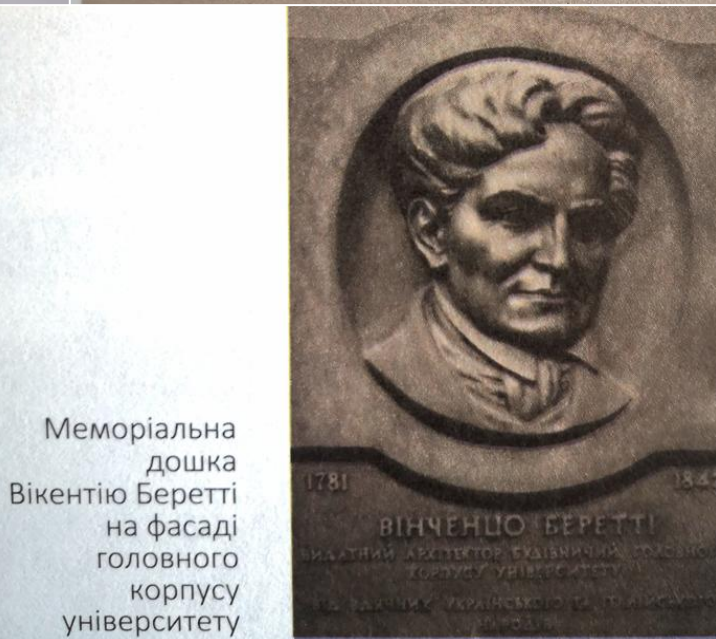
УКАЗ про призначення Михайла Максимовича на посаді ректора Університету св. Володимира

Будівництво університету

Початковий план будівлі головного навчального корпусу університету (XIX ст., архітектор В. Беретті)¹²²

Меморіальна дошка Вікентію Беретті на фасаді головного корпусу університету

У 1842 році було завершено будівництва головного навчального корпусу Університету св. Володимира

Освітня діяльність університету (1837-1862 рр.)

Роки (за півріччями)	Загальна кількість студентів	Факультети			Своєкошті	Казеннокошті пансионери та стилендіати	Слухачі
		Філософський (історико- філологічний, філологічний та фізико- математичний)	Юридичний	Медичний			
1837-1838	259	115	144		212	47	
	244	108	136		198	46	
1838-1839	274	128	146		224	50	
1839-1840	125	52	73		96	29	
1840-1841	138	54	84		103	35	
	150	62	88		111	33	6
1841-1842	227	99	96	31	172	54	
1842-1843	258	111	111	36	189	69	
1843-1844	322	133	124	65	200	94	28
	315	131	121	63	222	93	
1844-1845	403	151	156	96	287	116	
	405	144	157	104	290	115	
1845-1846	443	136	163	144	307	136	
	449	138	163	148	312	137	
1847-1848	576	191	170	215	434	142	
	576	185	177	214	435	141	
1848-1849	645	194	157	294	507	138	
	613	178	151	284	477	136	
1849-1850	583	164	123	296	436	147	
	565	75/77	111	302	421	144	
1850-1851	556	67/71	91	327	461	123	
	600	64/71	103	362	476	124	
1851-1852	589	50/57	103	379			
1852-1853	588	32/43	89	424	450	138	
	560	29/44	85	402	445	115	
1853-1854	626	36/55	101	434	512	114	
	610	32/52	103	423	504	106	
1854-1855	669	40/62	90	477	560	109	
1856-1857	897	72/104	97	624	744	153	
1857-1858	944	77/109	97	661	824	120	
1861-1862	945	104/260	223	358	845	100	

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 117)

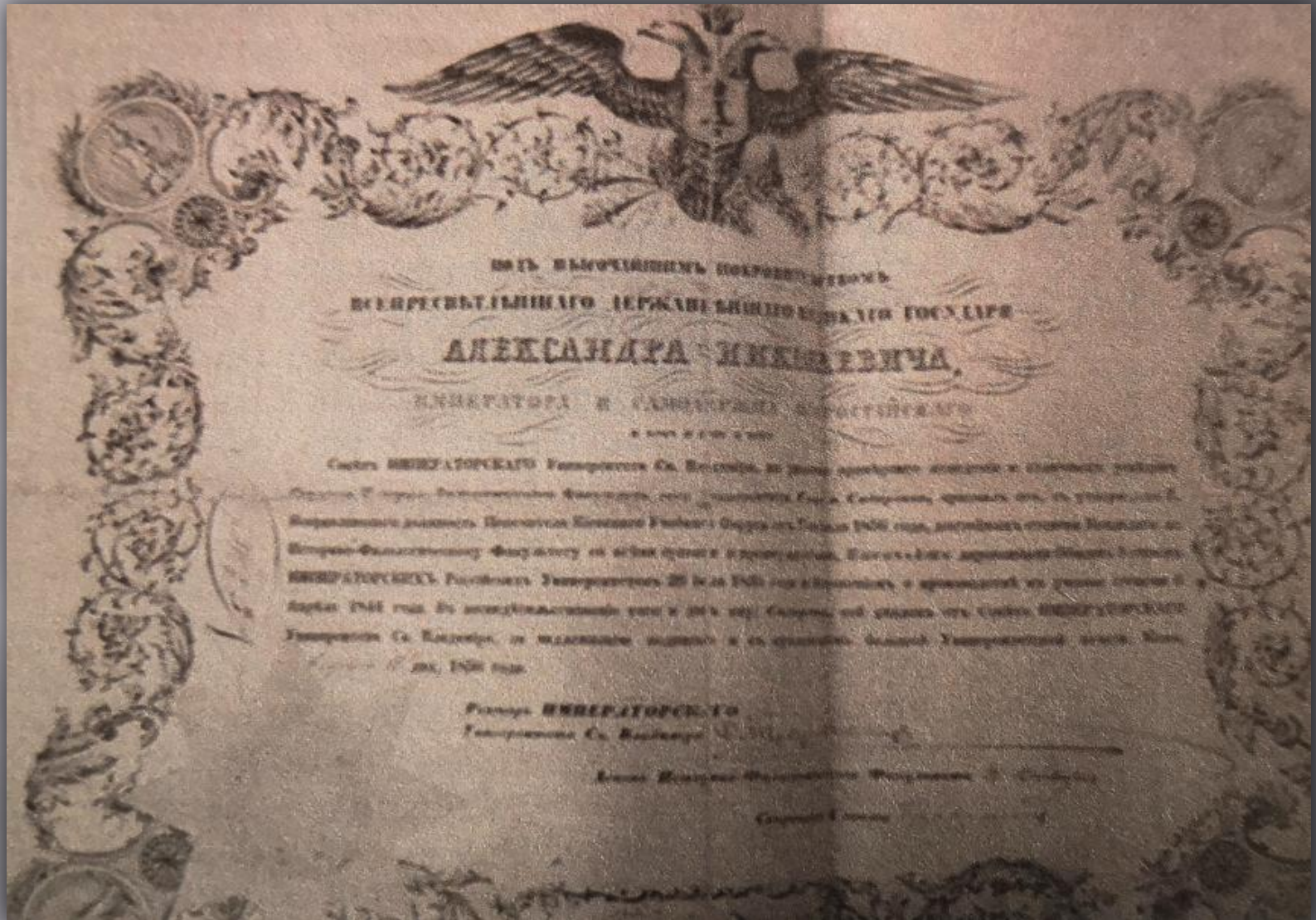

Дореформений період (1833-1863 рр.)

Досліджуючи розвиток університету у 1840-х – на початку 1860-х років, слід звернути увагу на певну плинність кадрів і їхню нестачу. Наприклад, значну кількість викладацького складу забезпечував не сам університет, а й інші заклади з Харкова, Казані тощо. З іншого боку, викладачів Київського університету неодноразово переводили до інших навчальних закладів або на чиновницькі посади, і важко сказати, було це зумовлено виробничою необхідністю чи бажанням влади не допустити "вкорінення" людей (іншими словами, можливостей створення сталих зв'язків, що могли би спричинити революційні рухи). З 1840-х років чимала кількість майбутніх викладачів не могла обіймати посади в університеті без захищених робіт, тому прикріплялася до нього, працюючи в інших закладах, а згодом отримувала можливості для закордонного стажування. Подібне стажування дехто здійснював уже у процесі викладацької праці, що надавало змогу поліпшити якість навчання.

ПІЛІН ЯКІСІР НАВЧАННЯ

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 134-135)

Диплом выпускника университета св. Володимира
(XIX ст.)

**Університет св. Володимира
(замальовка Т. Шевченка, 1846 р.)**

Період ліберального статуту

18 червня 1863 року був затверджений університетський статут, який сприймався як **“основний закон”** або **“конституція” університетського життя**, статут забезпечував автономію та гарантував поступальний розвиток університетської корпорації.

Рада Київського університету отримала право самостійно вирішувати всі наукові, навчальні й адміністративно-фінансові питання, успішно здійснювати поточне управління закладом, запроваджувати нововведення та проводити реформування.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 169)

Період ліберального статуту

Нововведення Київського університету, які були прийняті Міністерством освіти як загальні та поширені на інші університети:

- 1863 рік** – відкриття постійних “безкоштовних публічних лекцій із предметів, найбільш цікавих для публіки”;
- 1863 рік** – заснування для студентів особливого відділу при бібліотеці;
- 1863 рік** – заснування товариств Нестора Литописця, природознавців, юридичного;
- 1864 рік** – запровадження інституту стипендіатства для підготовки до професорського звання;
- 1866 рік** – заснування бібліотечного комітету, необхідного для належного та рівномірного наповнення найважливішої з університетських колекцій;
- 1869 рік** – попечительство за недостатніми студентами.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 171)

Період ліберального статуту

*Центральна зала
бібліотеки Університету
св. Володимира
(фото поч. XX ст.)*

*І. Нечуй-Левицький у колі
членів “Київської громади”
(1873 р.)*

Період ліберального статуту

Викладацький склад

Київського університету 1878 рік

Посади	За статутом 1863 р.	Усього наявні	У штаті	Поза штатом	За наймом
Ординарні професори	39	36	35	1	
Екстраординарні професори	18	9	9		
Доценти	31	14	14		
Астроном-спостерігач	1	1	1		
Прозектор	2	2	2		
Помічник прозектора	3	3	3		
Лектори	4	2	2		
Викладачі					
Приват-доценти	Кількість не визначена	10			10
Разом	99	78	67	1	10

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 179)

Розвиток науки в Київському університеті

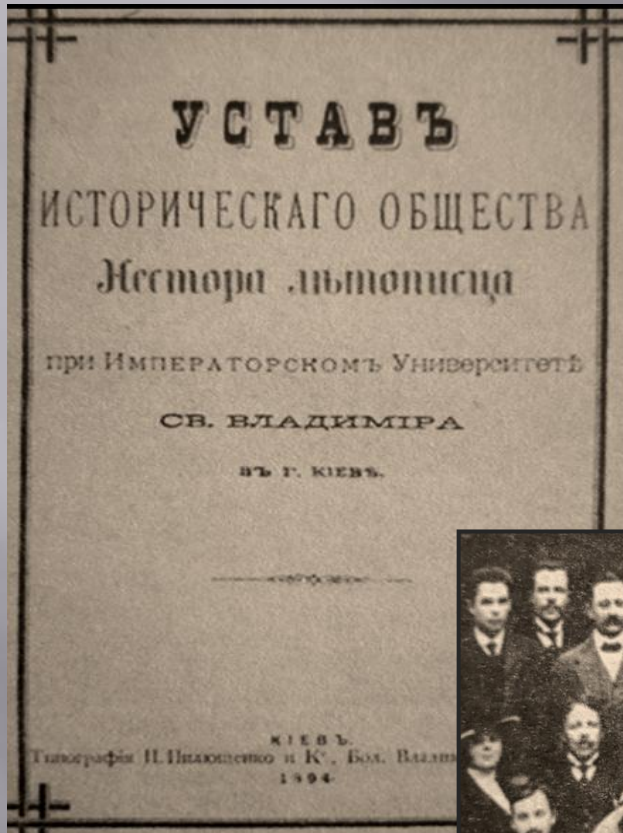
Професори та викладачі Київського університету зробили значний внесок до розвитку науки у пореформений період. Якщо за 21 рік діяльності університету (1834–1855) його вченими було видано менше як 100 книг і статей, то лише за 13 років, які припадають на другу половину XIX ст. (1863–1875), було надруковано близько 450 книг і статей (майже по 35 праць на рік).

Про зростання обсягу наукової продукції університету свідчить також видання з вересня 1861 року щомісячних "Університетських відомостей", у яких, крім офіційних матеріалів, друкували наукові праці професорів і викладачів. Понад 40 років головним редактором цього видання був відомий історик, професор В. Іконников. У 60–80-ті роки XIX ст. Київський університет підготував низку видатних учених, які сформували в його стінах свої наукові школи.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 201)

Діяльність наукових товариств (1833-1920 рр.)

Статут наукового
Історичного
товариства
Нестора Літописця
(1894 р.)

“Записки
Київського
товариства
дослідників
природи”
(1891 р.)

Члени фізико-хімічного товариства

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Період кінця XIX – початку XX століття (1884-1914 рр.) – період реакційного статуту 1884 року, який перетворив університет на безправний, позбавлений будь-якої самостійності відділ царського Міністерства народної освіти. Статут був спрямований і проти студентства, що викликало бурхливі студентські зібрання та демонстрації проти консервативної політики царизму.

У 1902 році було створено “Комісію щодо реформування вищих навчальних закладів”.

*27 серпня 1905 року царський уряд видав “Тимчасові правила про управління вищими навчальними закладами відомства міністерства народної освіти”, що надало можливість **відновити в Київському університеті внутрішнє самоврядування**, зокрема право самостійно обирати ректора та ін.*

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 169)

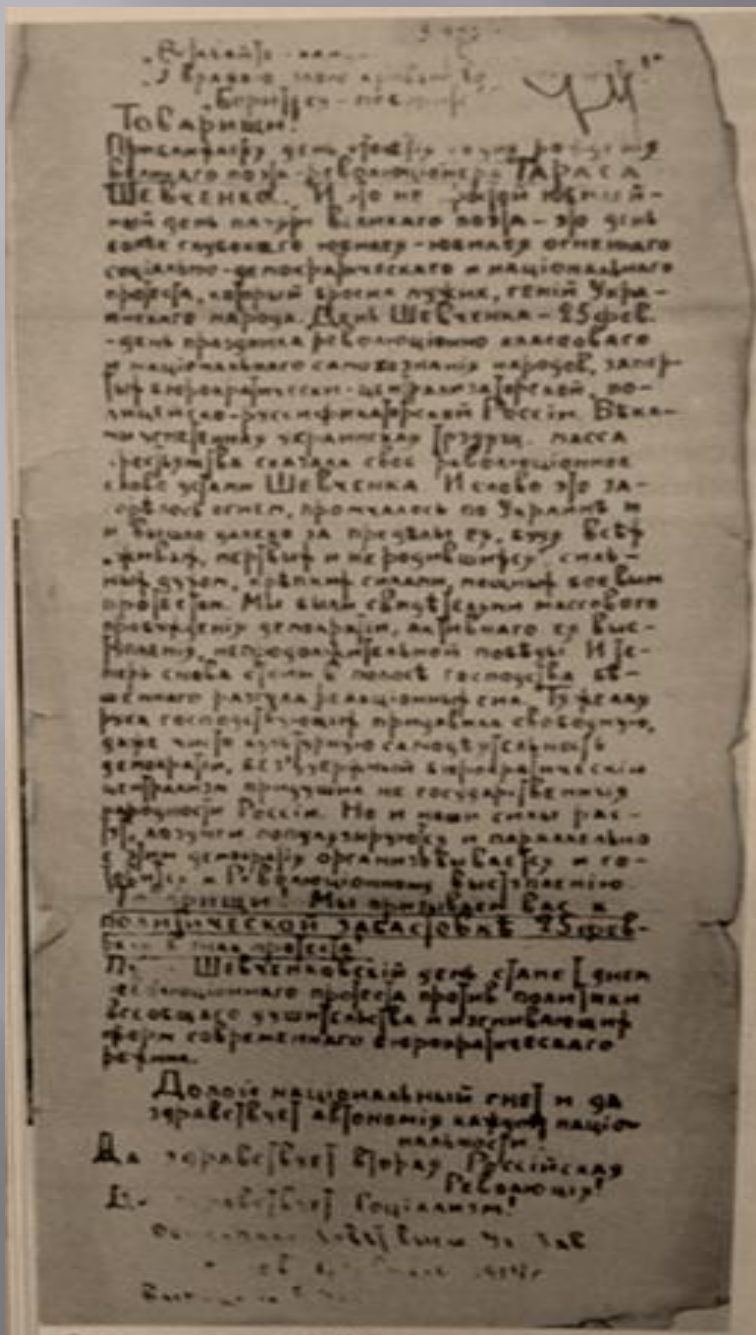

**Студенти та викладачі Київського університету
(поч. XX ст.)**

Початок українського національно-визвольного руху

Значна частина студентства під впливом загальнореволюційного піднесення радикалізувалася та почала брати участь у різноманітних політичних мітингах і страйках. Університетське студентство взяло участь у виступах 18-19 березня 1897 року (після самоспалення курсистки Ветрової у Петропавлівській фортеці), організації і проведенні другого загальностудентського з'їзду в Києві влітку 1897 року, мітингів 1899-1900 років, які призвели до тимчасового закриття університету з лютого 1899 до 1900 року. Виступи закінчилися арештом у грудні 1900 року 183 студентів і відправленням їх у солдати.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 304)

Активна участь студентства Київського університету у висуненні вимог політичного та національно- культурницького характеру

Звернення студентів Київського університету із закликом до політичного страйку на знак протесту проти заборони святкування 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Період Першої світової війни та Української революції (1914-1920 рр.) – період активної участі Київського університету в історичних подіях.

19 липня (1 серпня) 1914 року Німеччина оголосила війну Росії.

23 липня (5 серпня) 2014 року рада університету на екстреному засіданні ухвалила рішення щодо безпосередньої участі Київського університету в організації медичної допомоги для поранених і хворих російських вояків.

Київський Університет у роки Першої світової війни

Військовий
шпиталь при
медичному
факультеті
Київського
університету
(1914 р.)

Активна участь Київського університету в організації допомоги пораненим і хворим воякам була високо оцінена покровителькою Російського Товариства Червоного Хреста імператрицею Марією Федорівною, яка наприкінці 1914 року висловила правлінню навчального закладу свою монаршу подяку⁶⁹⁵, що в дореволюційній Росії дорівнювалося до високої державної нагороди.

(Історія Київського університету: монографія. Т. 1. С. 314)

Київський Університет у роки Першої світової війни

Станом на 1 січня 1915 року в Київському університеті працювали 292 викладачі та службовці, зокрема й: 1 професор богослов'я, 70 ординарних і 16 екстраординарних професорів, 77 приват-доцентів, 2 керівники практичних занять студентів юридичного факультету, 4 лектори іноземних мов, 1 астроном-спостерігач, 6 прозекторів і 12 їхніх помічників, 1 бібліотекар і 8 його помічників, 75 службовців при навчально-допоміжних закладах (лаборанти, асистенти, консерватори, хранителі кабінетів, ординатори клінік тощо), 20 осіб адміністративно-господарчого персоналу, а також 7 осіб вільнонайманих помічників проректора, які не користувалися службовими правами⁷³⁴.

1914 року, напередодні Першої світової війни, у Київському університеті загалом навчалися 4919 студентів, серед яких переважали діти дворян і чиновників (40,92 %) і міщан (39,03 %). Їм кількісно поступалися особи селянського (10,12 %) й духовного стану (8,77 %). За конфесійною належністю домінували православні (68,81 %), за ними слідували римо-католики (13,52), іудеї (10,69), лютерани (2,56) і старообрядці (0,47 %)⁷³⁵.

(Історія Київського університету: монографія. Т. 1. С. 325)

Київський Університет у роки Української революції

23 лютого 2017 року у Петрограді відбулись революційні події, які призвели до зміни державної влади.

4 березня 2017 року в Києві було створено раду об'єднаних громадських організацій, що діяла від імені Тимчасового уряду та вважалась найвищим представницьким органом київської влади та засновано **Українську Центральну Раду**, що мала намір очолити національно-визвольний рух.

23 червня 2017 року Українська Центральна Рада видала **“Універсал до українського народу, на Україні й поза Україною суцього”**, де було проголошено про право українського народу на державну автономію у складі Росії. Центральна Рада оголосила про створення першого українського уряду – **Генерального секретаріату**.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 337)

Перший Генеральний секретаріат Української Центральної Ради (1917).
Стоять (зліва направо): П. Христюк, М. Стасюк, Б. Мартос. Сидять (зліва направо): І. Стешенко,
Х. Барановський, В. Винниченко, С. Єфремов, С. Петлюра

Київський Університет у роки Української революції

2 березня 2017 року в Київському університеті заняття було перервано, коли надійшли відомості про державний переворот і почалися студентські зібрання. Головний корпус університету зайняла революційно налаштована студентська міліція. Рада університету намагалася вплинути на студентів і звернулася із проханням сприяти у підтримці нормального академічного життя.

7 серпня 1917 року, після того, як Тимчасовий уряд своїм указ від 25 липня надав російським університетам автономні права, рада Київського університету ухвалила рішення виділяти аудиторії для громадських зібрань виключно за згоди ректора. Упродовж вересня-грудня 1917 року було відмовлено у проведенні у стінах закладу різноманітних навчальних й агітаційних курсів, зборів, гуртків тощо.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 338)

Київський Університет у роки Української революції

Після лютневої революції стосунки між професорською корпорацією та студентством відчутно погіршилися. Усвідомлюючи, що підтримка порядку та продовження нормальної роботи залежатиме від доброї волі студентів, рада університету 12 березня 1917 року постановила створити із професорів, молодших викладачів і студентів Тимчасову погоджувальну комісію. Вона мала попередньо перед винесенням на розгляд ради обговорювати всі заходи, спрямовані на відновлення порушеного академічного життя. Історико-філологічний, медичний та юридичний факультети, математичне та природниче відділення фізикоматематичного факультету делегували до складу цієї комісії по одному професору, молодшому викладачу та студенту. Отже, загалом у комісії засідали 15 осіб. Інтереси професорської корпорації представляли професори О. Кримов, В. Карпека, В. Зеньківський, Й. Косоногов та В. Лучицький⁷⁷⁵; молодших викладачів – приват-доценти П. Смирнов і П. Кованько, ординатор В. Жовтий, асистент Б. Личков, в. о. асистента М. Пашський. Серед студентських делегатів були, зокрема, В. Асмус і М. Динник, у майбутньому відомі радянські філософи.

(Історія Київського університету: монографія. Т. 1. С. 339)

Київський університет у роки Української революції

В нових суспільно-політичних умовах Київський університет залишався опорою русифікації в Україні, рада професорів ухвалила “Протест проти насильницької українізації Південної Росії”, керівництво університету “хотіло викласти Тимчасовому уряду сутність українського питання... і запобігти його згубним наслідкам”, зауваживши, що прагнення українців створити власну державу не мають під собою історичного підґрунття.

Жодні протести консервативної частини університетської професури не могли зупинити процеси національно-культурного відродження українського народу.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 341)

Київський Університет у роки Української революції

Після жовтневого перевороту стосунки між Києвом і Петроградом стрімко погіршувалися. 17 грудня 1917 року більшовицький уряд і Рада народних комісарів оприлюднили написане В. Леніним і Л. Троцьким звернення "До українського народу з ультимативними вимогами до Центральної Ради". Реакція української влади на цей документ була вкрай негативною – Генеральний секретаріат з обуренням відкинув його. Розпочалася перша більшовицька інтервенція в Україну. Проти проголошеної 20 листопада 1917 року Української Народної Республіки (УНР) було кинуте 30-тисячне угруповання червоних військ, що швидко наближалось до Києва. У скрутний момент на захист столиці держави стала українська молодь.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 347)

Київський Університет у роки Української революції

У перших числах січня 1918 року відбулося віче українського студентства Київського університету щодо формування студентських куренів Січових Стрільців.

У Зверненні “До українського студентства”, підписаного Українською фракцією центру Київського університету, йшлося про заклик “негайно прийти на підмогу своєму краю і народу, одностайно ставши під прапор борців за волю України проти нападників”.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 347)

Київський Університет у роки Української революції

29 січня 1918 року поблизу станції Крути впродовж майже цілої доби 250 юнаків 1-ї Української військової школи ім. Б. Хмельницького, загін із 60 старшин і добровольців і 118 бійців студентської сотні героїчно стримували наступ

Похорон
київських студентів
і гімназистів,
що полягли
під Крутами
в бою з російською
армією
(17 березня
1918 р.)

значно більшого угруповання більшовиків. Під тиском противника українцям довелося залишити свої позиції. При цьому в полон потрапили 35 вояків студентської сотні, серед яких 28 були розстріляні червоногвардійцями на станції Крути. Серед загиблих було принаймні шість студентів Київського університету (Андреєв, Божко-Божинський, Л. Дмитренко, М. Лизогуб, О. Попович, В. Шульгін) та вісім студентів Українського народного університету (сотник Омельченко, В. Наумович, О. Шерстюк, І. Пурік, Борозенко-Конончук, Головащук,

Чижов, Сірик). Своєю кров'ю вони змили з душ своїх співвітчизників залишки рабства, стали одним із найсвітліших проблисків героїзму української духовності, підняли весь народ на спротив ворогу.

Київський Університет у роки Української революції

7 лютого 1918 року червоні війська ввійшли до Києва, розпочавши справжній терор. Було розстріляно кілька тисяч осіб, серед яких і студенти. Панування більшовиків у місті тривало лише три тижні, упродовж яких вони, за словами професора Є. Спекторського, "майже не встигли добратися до університету"⁸⁰¹.

На початку березня 1918 року до Києва вступили німецькі війська, повернулася Центральна Рада й український уряд. На території УНР встановили окупаційний режим, що забезпечував присутність майже півмільйонної австро-німецької армії. 29 квітня 1918 року, коли Центральна Рада проводила останнє засідання, до зали ввійшов загін німецьких солдатів і розпустив збори. Того самого дня в Києві зібрався з'їзд хліборобів-власників, який проголосив П. Скоропадського гетьманом України. Наступного дня прихильники гетьмана зайняли державні установи у столиці.

*За доби Гетьманату
Київський університет
нагадував старий,
дореволюційний заклад,
який зберіг колишню
структуру факультетів
і відділів, працював за
старими планами та
програмами, які не
завжди відповідали
вимогам життя.*

Заснування нового навчального закладу

Рада професорів і ректор першого національного Українського державного університету в Києві, заснованого 5го жовтня 1917 року, як народно-національний, і реформований з 1го жовтня 1918 року в державний, повідомляючи Вас про акт урочистого відкриття університету, яке відбудеться 6 жовтня 1918 року в його власному помешканні [будинку вулиці Миколаївської військовозагальної школи], просять Вас ласкаво шукати присутністю цієї урочистої української культури і т.д.

Запрошення на урочисте відкриття Київського державного українського університету (6 жовтня 1918 р.)

Розвиток вищої освіти в Україні вимагав заснування нових навчальних закладів.

22 жовтня 1918 року відбулося урочисте відкриття Київського державного українського університету

Професорську колегію нового університету комплектували переважно за рахунок викладачів Київського університету, які становили понад 75%.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 355)

Київський Університет у роки Української революції

Відновлену денікінцями стару дореволюційну систему управління університетом було ліквідовано більшовиками. 30 грудня 1919 року згідно із наказом губернського відділу народної освіти до виконання обов'язків негайно мали повернутися факультетські ради та господарські комітети, утворені за радянської влади⁸⁵⁸. На засіданнях факультетські ради обирали президії, постійні колегіальні органи. Члени президій усіх факультетів збиралися на об'єднане засідання, де вирішували всі важливі питання університетського життя. Саме об'єднане зібрання вважали найвищою навчально-адміністративною інстанцією в університеті, що замінювало скасовану науково-навчальну раду.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 365)

Реорганізація навчальних закладів

1 червня 1919 року колишні Університет св. Володимира та Київський державний український університет об'єдналися в один заклад – Київський університет, де мали відкрити паралельні кафедри з російською та українською мовами викладання⁸³⁹. 27 червня 1919 року відбулося перше засідання науково-навчальної ради українського відділу, до складу якої входили викладачі, асистенти та студенти.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 359)

Весна 1920 року виявилася останньою в історії старого Київського університету. 3 березня цього року Київський губернський ВНО одержав від Наркомату освіти УСРР тимчасову інструкцію, у якій було коротко викладено основні екстрені заходи щодо реформування вищої школи в Україні. |

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 367)

РОЗДІЛ 3

*Університет в епоху реорганізації,
репресій і війни (1920—1944)*

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Київський університет у період реорганізацій, репресій і війни (1920-1944 рр.):

Період реорганізації Київського університету під час освітніх реформ (1920-х - початок 1930 рр.) – формування засад нової системи освіти. 1 червня 1919 року було утворено Київського інституту народної освіти (КІНО) до складу якого ввійшов Київський університет.

Період відновлення класичного університету в Києві у довоєнний період (1933-1941 рр.) – Постановою СРСР від 19.09.1932 р. було введено зобов'язання відновити державні університети як ВНЗ на території Радянської України.

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Київський університет у період реорганізацій, репресій і війни (1920-1944 рр.):

Період сталінських політичних репресій (1930-1953 рр.) – політична ситуація в СРСР та УСРР/УРСР в 1930-1953 роках та її вплив на становище в освітній галузі. Репресії.

Період воєнного лихоліття та окупації України (1941-1944 рр.) – участь викладачів, студентів, працівників університету в обороні столиці, боротьбі на фронтах війни, русі Опору, окупації України (кінець 1941 – початок 1942 р.).

Київський університет у період реорганізації (1920-ті - початок 1930 рр.)

Київський інститут народної освіти (КІНО) веде свою історію з 15 липня 1920 року. Його було утворено на підставі постанови Вищої наукової ради при УВШ м. Києва. Рада також обрала первинний академічний склад (34 особи). Саме вони із 23 липня того самого року розпочали роботу з облаштування нового закладу. До його складу поступово ввійшли різні навчальні заклади Києва, зокрема Київський університет (утворений 1 червня 1919 р. шляхом злиття Університету св. Володимира та Київського державного українського університету¹⁰⁴⁹),

КІНО св. Володимира та Київського державного українського університету¹⁰⁴⁹)
був утворений 1 червня 1919 р. шляхом злиття Універ-

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 447)

Київський інститут народної освіти

*Свідоцтво про
закінчення Київського
інституту народної
освіти*

Група викладачів і студентів КІНО

Відновлення класичного університету (1933-1941 рр.)

Процес відновлення Київського університету розпочався із видання нормативно-правових актів радянської влади, яка взяла новий курс щодо вищої школи СРСР.

Постановою ЦВК СРСР від 19 вересня 1932 року НКО та РНК УСРР зобов'язали відновити державні університети як ВНЗ на території Радянської України.

10 березня 1933 року РНК УСРР ухвалює постанову “Про організацію на Україні державних університетів”, якою поряд із Харківським, Одеським і Дніпропетровським, передбачається відкриття, а реально – відновлення університету в Києві.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С. 555)

Відновлення класичного університету (1933-1941 рр.)

У 1934 році столицю УСРР було перенесено із Харкова до Києва, відповідно *Київський університет отримав почесний “столичний” статус і номінальну першість над іншими вищими навчальними закладами УСРР.*

На основі типового статуту СРСР, який стверджував, що університет “має за мету готувати комуністично вихованих фахівців вищої кваліфікації”, 17 серпня 1939 року було *затверджено статут КДУ ім. Т. Г. Шевченка.*

(Історія Київського університету : монографія. Т. 1. С.557-558)

Присвоєння університету імені Т. Г. Шевченка

У березні 1939 року, у 125-річний ювілей народження Тараса Шевченка колектив Київського державного університету офіційно порушив перед радянським урядом клопотання про присвоєння університетові імені Т. Г. Шевченка.

5 березня 1939 р. вийшов указ Президії Верховної Ради СРСР, в якому говорилося:

“у зв’язку з 125-річчям з дня народження Т. Г. Шевченка для увінчання пам’яті поета: Присвоїти ім’я Т. Г. Шевченка державному Київському університету...”

6 березня 1939 року відкрили пам’ятник Тарасу Шевченку біля університету.

*(О. Сліпушко. З іменем Тараса Шевченка:
до 85-річчя присвоєння імені Тараса Шевченка
Київському університету. Українська літературна газета.
03.10.2023)*

**УКАЗ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ
СРСР**

**ПРО УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПОЕТА
Т. Г. ШЕВЧЕНКА В ЗВ'ЯЗКУ З
125-РІЧЧЯМ З ДНЯ ЙОГО НАРОД-
ЖЕННЯ**

У зв'язку з 125-річчям з дня народження Т. Г. Шевченка для увічнення пам'яті поета:

1. Присвоїти ім'я Т. Г. Шевченка державному ордену Леніна Київському академічному театру опери і балету.

2. Присвоїти ім'я Т. Г. Шевченка державному Київському університету.

3. Раді Народних Комісарів СРСР встановити дві стипендії імені Т. Г. Шевченка в Ленінградській Академії Художеств.

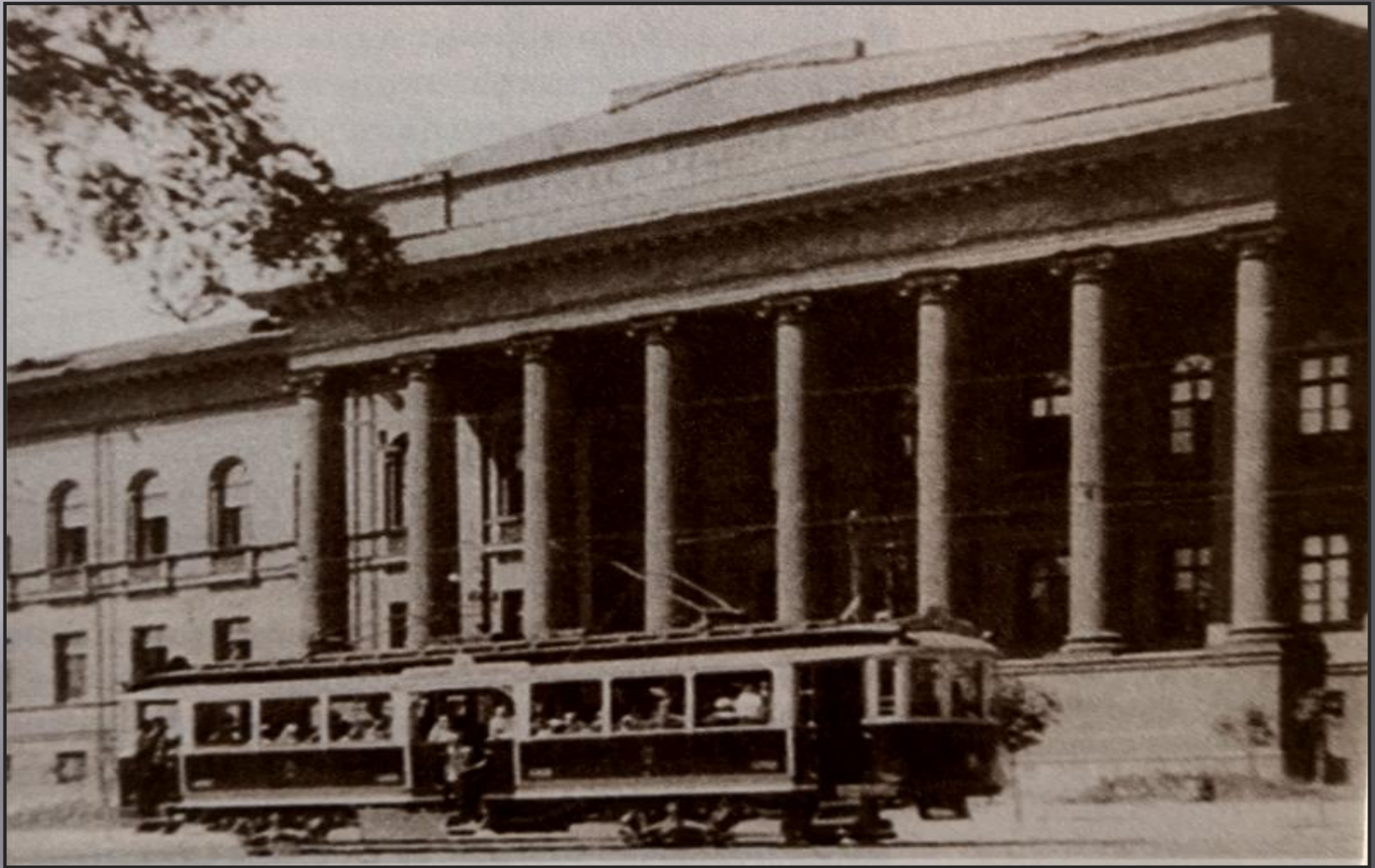
Голова Президії Верховної
Ради СРСР **М. КАЛІНІН.**

Секретар Президії Верховної
Ради СРСР **О. ГОРКІН.**

Москва, Кремль, 5 березня 1939 р.

**6 березня 1939 року
відкрито пам'ятник
Тарасу Шевченку
біля
Київського університету**

Київський
державний
університет
(1939, Bigmir.net)

Період сталінських репресій в Київському університеті

Совершенно секретно. Перепечатанию не подлежит
Хранить наравне с шифром под ответственность начальника органа ГПУ
Напечатано в количестве 75 экземпляров

ЦИРКУЛЯРНОЕ ПИСЬМО ГПУ УКРАИНЫ

Об украинском сепаратизме

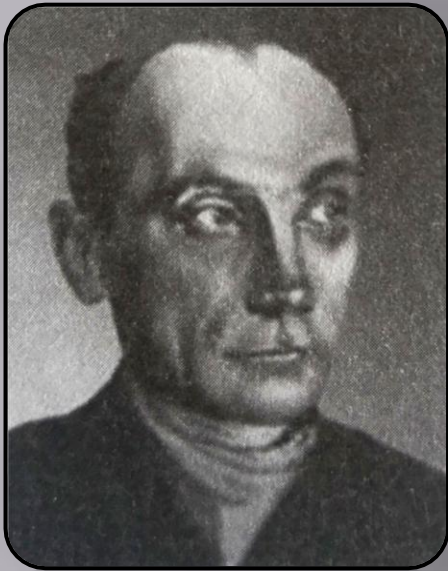
Тактика "культурной борьбы" украинских антисоветских элементов с советской властью, за последний период времени, все ярче и ярче вырисовывается в виде развития среди украинской общественности националистических идей сепаратистского характера.

Рост шовинистических тенденций ставит перед органами ГПУ необходимость своевременно реагировать на это явление, имеющее политическое значение первостепенной важности. С этой целью ГПУ УССР ориентирует местные органы о сущности, истории и тактике украинского сепаратизма, а также о тех задачах, которые в связи с этим стоят перед органами ГПУ.

**Циркуляр 1926 року “Про український сепаратизм”
та початок масових політичних репресій чекістів проти
науковців та освітян в Україні**

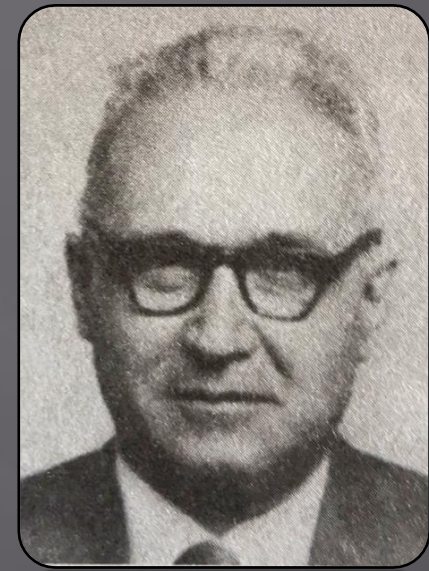
Репресовані ректори Київського університету

Рувім Левік (1937)

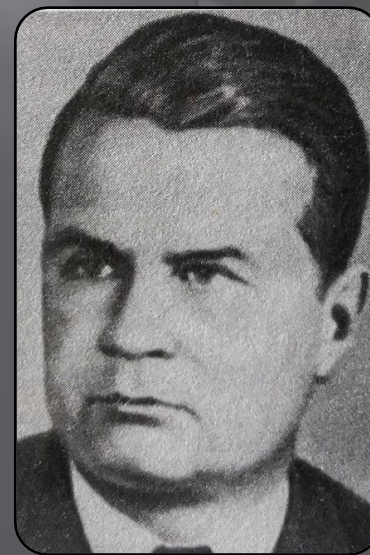
Іван Давидов (1938)

Кость Штеппа (1938)

Федір Зюльков (1937)

**Володимир
Бондарчук
(1937)**

Сфальсифікована справа “Українського національного центру”

Звернення
Михайла
Грушевського
на початку
Української
революції

До українців професорів і препода- вателів вищих шкіл.

Великі події, пережиті нами, ставлять на чергу поруч політичних завдань Українського Народу також і постулять повноти його культурного життя. Потреба широких мас народу, розвій його економічних і культурних сил вимагають українізації школи від споду до верху. Заховуючи права національним меньшостям, рахуючися і з обставинами переходного часу, коли певна частина учнів може показатися неприноровленою до українських викладів, ми тим не менше мусимо тепер же приступити до українізації не тільки нижчої і середньої, а і вищої школи на Українській Землі. Наукових українських сил є для того досить, тільки вони розпророшені і дезорганізовані обставинами старого режиму. Для обміркування способів їх скуплення в вищих школах України і використання для українізації її, та взагалі для обдумання самого переведення українізації вищої школи, прошу всіх професорів, доцентів, молодших преподавателів і взагалі людей, узаблених до навчання в вищій школі, перебувати на педагогічний з'їзд до Києва, 5 квітня (апріля) в помешканню педагогічного музею о 8 год. відбудеться нарада в справі вищої школи.

Професор М. Грушевський.

Друк. Бондаренка та Гніздовського.

Об'єднане Государственное Политическое Управление

ОРДЕР № 3975

Выданъ съторфиску Оперативнаго Отдела О. Г. П. У.
им. Савельеву
на производство обыска и ареста
гг. Грушевскому Михаилу
Степановичу
по адресу: 2-й Возвышенский пер. д. 4/3
Киев - 4 25162

ПРИМЕЧАНИЕ. Въ исключительномъ случаѣ и въ случаяхъ обманы
лицъ, не являющихся членами, членами общества для доставки имъ
ордена, ордера не выдаютъ.

О. Г. П. У. *Шлого*

СПРАВА ФОРМУЛЯР Ч 1000000

Підтвердження обсягу об'єкта

Грушевський Михайло Степанович п.п. Шлого, М. Шлого п.п. Шлого	
Висновок: підлягає аресту	ПРИМІТКИ

1920

Ордер
на обшук та
арешт
Михайла
Грушевського

Переслідування викладачів університету за “троцькізм”

№ 46

КОЛЛЕГІЯ
Верховного Суду
СРСР.

№ 190 Б.г.
0179
Октябрь, г. № 23
1936-46

СОБЕРЕННЮ СЪЗДАНО

НАРОДНОМУ КОМИССАРУ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
УКРАИНСКОЙ С.С.Р.

КОМИССАРУ ГОСУДАРСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ І РАЙТА
тов.В.А. ПАЛЕЦКОМУ

Прому распоряженія о немедленном приведении в
исполнение приговора Внесудной Сески Военной Коллегии
Верховного Суда Союза ССР от 21-го октября 1936 года в
отношении осужденных к высшей мере уголовного наказания
- РАССТРЕЛУ:

1. ПЕРСЕНА Георгия Адмювичя.
2. БЕЛЫРЧИКА Науша Вольковичя,
3. ВАЙНБЕРГЕРА Лазаря Израилевичя,
4. ГЛУХЕНКО Владислава Васильевичя,
5. ГОЛЬДЕНБЕРГА Иосифа Оскаровичя,
6. ДАВЫДЕНКО Федоре Константиновичя,
7. ДОРОШЕНКО Илья Нестеровичя.
8. ЕМИЩОЧЕНА Петра Ивановичя,
9. ХУТОВА Ивана Даниловичя,
10. ЗВАДА Игната Игнатьевичя,
11. КИНАТЕНА Дмитрия Лукичя,
12. КАТАНИКОВА Павел Васильевичя,
13. КАУЦМАНА Петра Иосеовичя,
14. КРЕДЕНКО Ивана Павловичя,
15. ЛЕВИТА Омере Абрамовичя.

16. ЛЕКТИМАНА Хамма-Бориса Иосифовичя,
17. ЛЮЗОВИКА Григория Натановичя,
18. ЛУЖИКА Романа Яковлевичя,
19. МИРОШЕНКОВА Михаила Самофловичя,
20. МУСЕНЕНКО Василия Пантелефимовичя,
21. МУДЕНА Николая Иустановичя,
22. НИЖНИКА Бенциона Мееровичя,
23. ПЕРЧУКА Михаила Антоновичя,
24. ОРЛОВА Михаила Христьяфовичя,
25. ОСАЛЧЕГО Николая Константиновичя,
26. ПЕРИЕНА Евгения Исааковичя,
27. ПОКРАСОВА Иосифа Яковлевичя,
28. ПОСВОЛЬСКОГО Соломона Абрамовичя,
29. ПОЧЕНА Якова Абрамовичя,
30. РАЙКОПОРТ-ДАРЫЕНА Бориса Самофловичя,
31. РОЗАНОВА Анатолия Антоновичя,
32. РОЗАНОВА Якова Самофловичя,
33. САМОФЛОВИЧА Георгия Сеодосиевичя,
34. САХНОВСКОГО Льва Натановичя,
35. ЦЕБЕРЯ Дмитрия Ивановичя,
36. ЧЕРНИНА Лазаря Борисовичя и
37. ШТУМ Льва Яковлевичя.

(всего в отношении тридцати семи осужденных)

Об исполнении прому сообщать. -

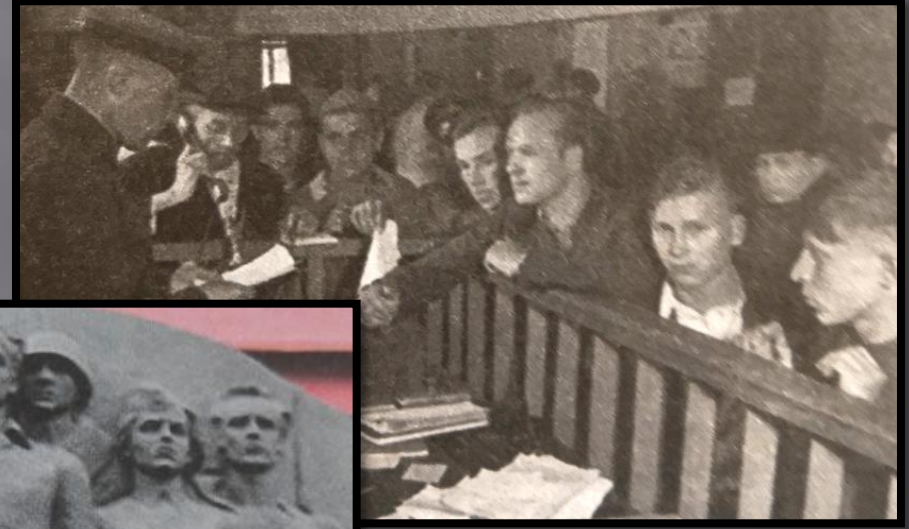
ПРЕДСКАТЕЛЬ ВОЕННОЙ КОЛЛЕГИИ
ВЕРХОВНОГО СУДА ССР
АВТОГРАФИСТ
(В. УЛЬРИХ)

В. Ульрих

печатано 2 экз.
- в архиву
- в делах НК

Розпорядження голови Військової Колегії Верховного Суду СРСР щодо розстрілу засуджених “троцькістів”, серед яких і викладачі Київського університету (1936)

Київський університет у роки воєнного лихоліття (1941-1944рр.)

Протитанкові
“іжаки” на
вулицях Києва

Запис
студентів-
добровольців
на фронт (1941 р.)

Меморіальна дошка на фасаді головного корпусу університету на честь студентів, викладачів і співробітників, які загинули у роки Другої світової війни

ІСТОРІЯ
КИЇВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Том 2

Історія
Київського
університету
Т. 2

РОЗДІЛ 4 Київський державний університет у повоєнний період і в часи наростання системної кризи соціалістичного ладу.....	721
4.1. Відбудова і відродження Київського державного університету.....	723
4.1.1. Київський університет у період повоєнної відбудови.....	723
4.1.2. Побут студентів і викладачів.....	774
4.1.3. Культурне життя в університеті.....	785
4.1.4. Ідеологічна робота.....	800
4.1.5. Спортивне життя університету.....	820
4.2. Київський університет у роки хрущовської лібералізації суспільного життя (середина 1950-х – середина 1960-х років).....	826
4.3. Розвиток університету від середини 1960-х до початку 1990-х років.....	893
4.3.1. Організаційна структура університету.....	893
4.3.2. Матеріально-технічна база та розвиток наукових досліджень.....	923
4.3.3. Розвиток природничих наук.....	938
4.3.4. Здобутки гуманітарних наук.....	959
4.3.5. Навчання, побут і дозвілля студентів.....	984
4.3.6. Наукова творчість і громадсько-політична активність молоді.....	999
4.4. Міжнародна співпраця Київського університету (1944–1991).....	1017
4.4.1. Організація навчання іноземців.....	1023
4.4.2. Міжнародна співпраця на факультетах і в підрозділах.....	1030
4.4.3. Договори про міжнародну співпрацю Київського університету.....	1035
4.4.4. Стажування та відрядження.....	1042
4.4.5. Міжнародні наукові зв'язки Київського університету.....	1045
4.4.6. Підготовчий факультет Київського університету.....	1053
РОЗДІЛ 5 Розвиток університету в умовах відновлення державної незалежності України (1991–2018).....	1061
5.1. Відродження автономії і надання Київському університету статусу дослідницького вищого навчального закладу.....	1063
5.2. Навчальний процес у Київському університеті.....	1103
5.3. Наукові здобутки вчених Київського університету.....	1193
5.4. Міжнародні зв'язки Київського університету в роки незалежності України.....	1271
5.4.1. Міжнародне життя університету в 1991–2007 роках.....	1271
5.4.2. Міжнародні зв'язки університету у 2008–2013 роках.....	1374
5.5. Культурно-мистецьке та спортивне життя університету.....	1486

5.6. Навчальний процес і кадрова політика у Київському університеті на сучасному етапі.....	1540
5.6.1. Сучасна структура навчальних підрозділів університету.....	1543
5.6.2. Студентський контингент.....	1545
5.6.3. Професорсько-викладацький склад.....	1550
5.6.4. Навчальний процес. Заходи із забезпечення творчих інтересів і подальшої професійної кар'єри студентів.....	1554
5.7. Наукова робота та здобутки вчених Київського університету на сучасному етапі.....	1575
5.8. Міжнародна діяльність Київського університету на сучасному етапі.....	1589

ІСТОРІЯ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

T. 2

Наукове видання

Вербовий Олександр Вікторович
Мороз Ірина Миколаївна
Даниленко Олександр Вікторович
Сморжевська Оксана Олександрівна
Іванницька Лія Василівна
Терес Наталія Володимирівна
Шевченко Наталія Ігорівна
Коцур Галина Георгіївна

Латиніс Юрій Володимирович
Набока Сергій Валерійович
Конта Ростислав Михайлович
Шемета Юлія Марківна
Горбань Тетяна Юріївна
Патриляк Іван Казимирович
Чуткий Андрій Іванович

Історія Київського університету

Монографія

Том 2

Оригінал-макет виготовлено ВНТЛ "Київський університет"

Формат 84x108^{mm}. Ум. друк. арк. 93,87. Наклад 1500. Зам. № 219-0347.
Гарнітура Саміт. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № 345.
Підписано до друку 21.08.19

Видавництво і поліграфічний центр
ВНТЛ "Київський університет"
Б-р Т. Шевченка, 14, м. Київ, 01601,
т. (044) 239 32 22, (044) 239 31 72; факс: (044) 239 31 28
e-mail: vntl_uv@ukr.net.ua; redaktion@vntl.net.ua
http://www.vntl.net.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДР № 1103 від 01.10.02

ІСТОРІЯ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

378.4(477.411)КНУ(091)

I-90

Історія Київського університету : монографія. У 2 т. Т. 2 / [О. В. Вербовий, І. М. Мороз, О. В. Даниленко та ін. ; за ред. Л. В. Губерського та ін. ; керівник проекту Л. В. Губерський] ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Київ. ун-т, 2019. – 1602, [6] с. : іл., портр. – Присвяч. 185-річчю Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – Бібліогр. в підрядк. прим. – ISBN 978-966-933-046-8.

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Повоєнний період та часи наростання системної кризи соціалістичного ладу (1944-1991рр.) – повоєнна відбудова та відродження Київського університету. Роки хрущовської лібералізації суспільного життя. Організація міжнародної співпраці.

Період розвитку університету в умовах відновлення державної незалежності України (1991-2018 рр.) – відродження автономії та надання Київському університету статусу дослідницького вищого навчального закладу.

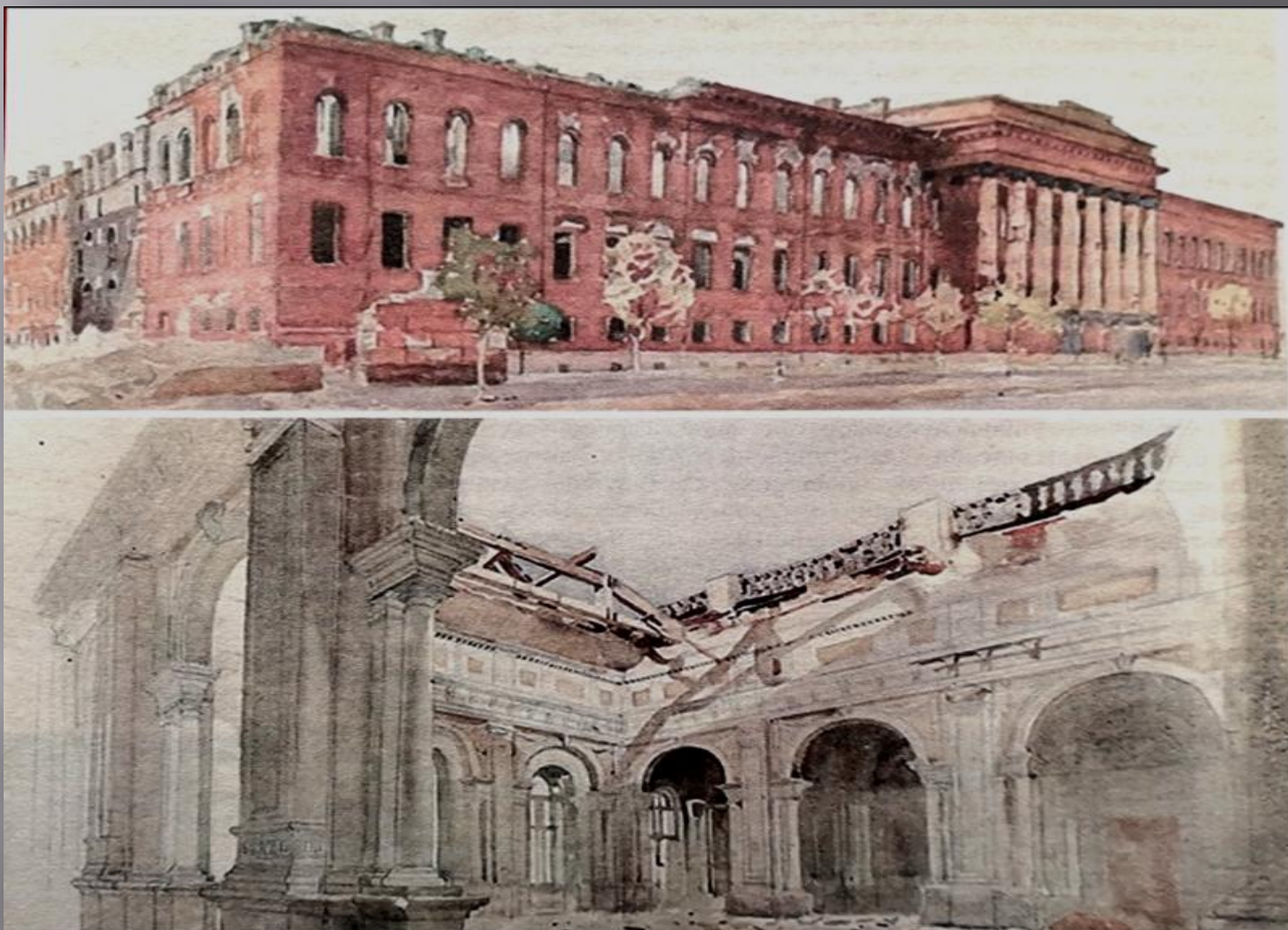
Сучасний період організації навчального процесу, наукової роботи, міжнародної діяльності, кадрової політики у Київському університеті.

РОЗДІЛ 4

*Київський державний університет
у повоєнний період і в часи
системної кризи соціалістичного ладу*

**Зруйнована будівля Київського університету
(худ. П. Носко, акварель, 1944 р.)**

Київський Університет у роки повоєнної відбудови

Відновлення навчального процесу у січні 1944 року

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
вул. Володимирська, № 58
ОГОЛОШУЄ
ПРИЙОМ СТУДЕНТІВ
на ПЕРШИЙ КУРС таких факультетів:

Філологічний — український та російський відділи	Хімічний,
Західних мов та літератур,	Біологічний,
Історичний,	Фізичний,
Юридичний,	Механіко-математичний,
Філософський,	Географічний,
Економічний,	Геологія та ґрунтознавства.

Університет готує наукових працівників для вищих навчальних і науково-дослідних закладів, фахівців для промисловості, робітників юстиції, а також викладачів старших класів середньої школи.

Строк навчання на факультетах: фізичному, механіко-математичному, хімічному, біологічному, філософському і геології та ґрунтознавства — 5 років, на всіх інших — 4 роки.

Для підготовки наукових працівників при університеті є аспірантура. Університету надано право присуджувати наукові ступені доктора і кандидата наук.

До Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка приймаються громадяни віком від 17 до 35 років з середньою освітою, які мають атестат зрілості, закінчили 10 класів повної середньої школи, робітфак, технікум, середню школу освіти дорослих.

Всі аспіранти, за винятком медалістів 1945 р. і відмінників середньої школи випуску 1944 року, повинні скласти іспити з української мови та літератури, російської мови і літератури, однієї з іноземних мов (англійська, французька, німецька), а також з залежності від факультету:

- а) на механіко-математичний, геології і ґрунтознавства, фізичний і хімічний — з математики, фізики, хімії;
- б) на історичний, юридичний, географічний, філологічний, західних мов і літератури, філософський — з історії народів СРСР та географії;
- в) на біологічний — з фізики, хімії;
- г) на економічний — з математики, географії, історії народів СРСР.

Заяви про вступ до Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка приймаються з 20-го червня по 31 серпня 1945 року.

До заяви, яка подається на ім'я ректора університету, треба додати:

- 1) розгорнуту біографію, 2) атестат про закінчення середнього навчального закладу (в оригіналі), 3) паспорт (який подається особисто), 4) три фотографії розміром 3x4 см. (без головного убору), 5) довідку про відношення до військового обов'язку.

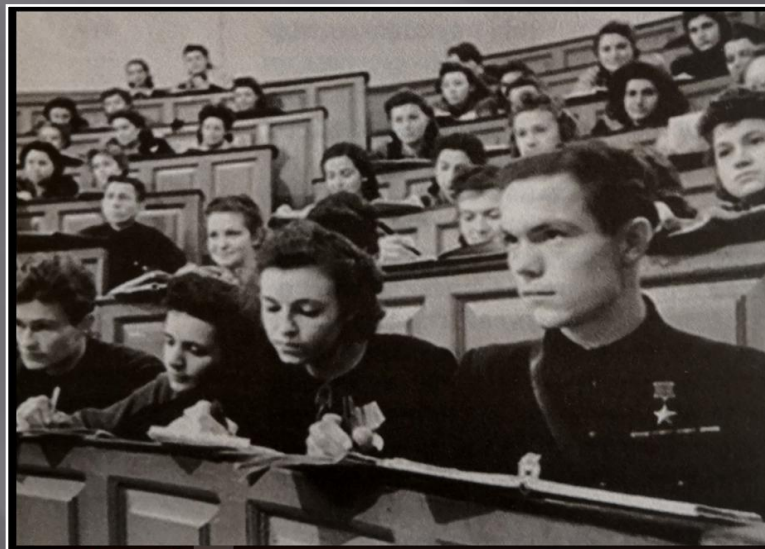
Вступні іспити проводяться з 1 по 20 вересня 1945 року.

Всі зараховані студентами одержують стипендію, а також забезпечуються їдальницею та спальнею.

*Ректор університету
проф. БОНДАРЧУК В. Г.*

ВН ПРБС. Зам. 1901-1008

1945/46 навчальний рік став вирішальним у стабілізації науково-педагогічного складу, відповідно до штатного розкладу на 86 кафедрах було встановлено 412 професорських, доцентських, викладацьких й асистентських посад

Повоєнні студенти

Київський університет у роки хрущовської лібералізації

50-60-ті роки ХХ ст. характеризувалися великими змінами в суспільно-політичному житті Радянського Союзу. Функціонування радянського суспільства було повністю підконтрольне ЦК КПРС.

Київський університет, як і вся вища школа УСРС, був складовою частиною загальносоюзного науково-освітнього комплексу, підпорядкованою єдиному керівному центру.

Київський університет за таких умов не міг здійснювати самостійну лінію щодо розвитку науки й освіти, не мав жодної автономії.

Київський університет у роки хрущовської лібералізації

У середині 1950-х років Київський університет був одним серед вищих закладів освіти, які входили до списку Міністерства вищої освіти УРСР, що мали право приймати до захисту докторські та кандидатські дисертації²⁵⁷³.

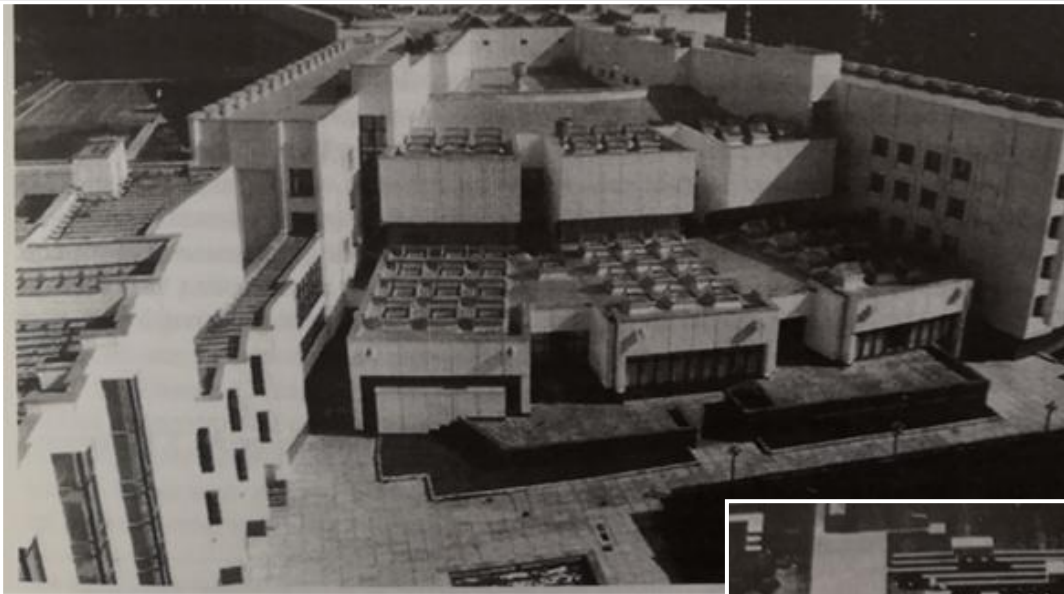
Колектив університету здійснював підготовку висококваліфікованих фахівців шляхом стаціонарної, вечірньої і заочної освіти. 1953 року в Київському університеті навчалися 5942 студенти²⁵⁷⁴, на початку 1954/55 навчального року їхня кількість збільшилася до 6095 осіб, а професорсько-викладацький склад на цей час становив 523 особи²⁵⁷⁵. Важливо наголосити, що в дореволюційний період в університеті було чотири факультети, де навчались майже 5000 осіб, а вже 1957 року – 12 факультетів й 11 000 студентів²⁵⁷⁶. На 1959 рік серед 80 завідувачів кафедр 40 осіб мали звання професора²⁵⁷⁷.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 838)

Київський університет у роки хрущовської лібералізації

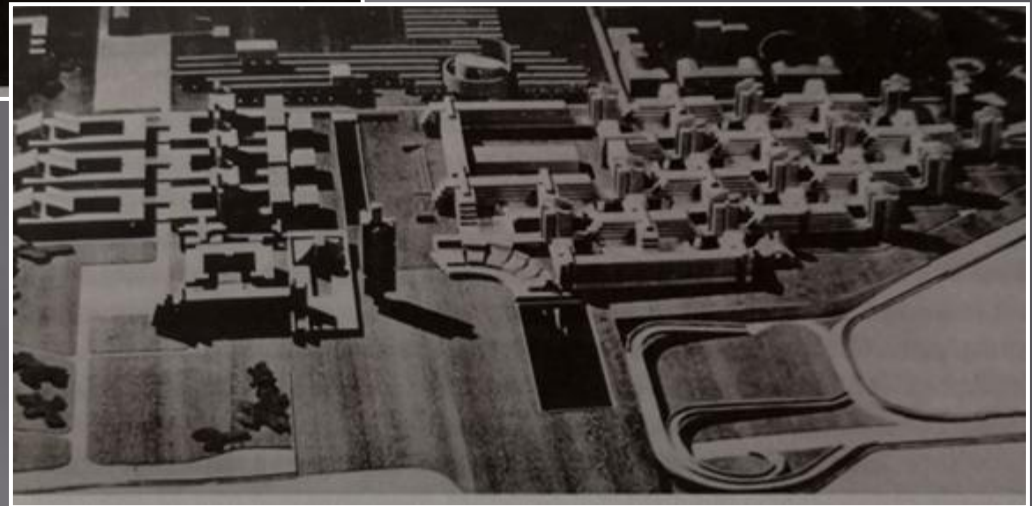
Розширення бази університету шляхом забудови

50-60-ті роки

*Проект комплексу
споруд Вищої
партійної школи*

*Проект розвитку
комплексу Київського
університету*

Розвиток Київського університету в 1960-1990 роки

Із середини 1960-х – до початку 1990-х років Київський університет досягнув значних успіхів у підготовці кадрів і розвитку наукових досягнень, посідав провідне місце серед вищих навчальних закладів країни за всіма показниками. Однак на діяльність університету надзвичайно впливали умови тодішньої радянської системи із притаманними їй недоліками (заідеологізованість і заформалізованість навчального процесу, переслідування інакомислення, певна обмеженість у співпраці зі світовими освітніми та науковими центрами, а також "залишковий" принцип фінансування вищої школи). Усе це та деякі інші причини, безумовно, позначилися на діяльності Київського університету й не дали змоги використати повною мірою весь його потужний освітній, науковий і культурний потенціал.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 896)

Розвиток Київського університету в 1960-1990 роки

Університетське містечко

На початку 90-х років Київський університет мав **сучасну матеріально-технічну та наукову базу**, на основі якої було здійснено вагомі наукові здобутки. Функціонувала потужна система підготовки кадрів найвищої кваліфікації

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 928)

Розвиток наукових досліджень в 1960-1990 роки

Постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР “Про підвищення ефективності науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах” (1978)

Київський університет було внесено до переліку провідних навчальних і наукових установ СРСР.

Завдяки успішним результатам науково-дослідної роботи університет був серед 70 провідних вищих навчальних закладів СРСР, які здійснювали наукові дослідження особливо важливого значення.

Захищено	1971-1975	1976-1980	1981-1985	1985-1989
Докторських дисертацій	83	56	81	103
Кандидатських дисертацій	320	263	390	377

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 937)

Міжнародна співпраця (1944-1991 рр.)

Навчання іноземних студентів

У 60-ті роки ХХ ст. невпинно зростала кількість студентів, які здобували освіту в Київському університеті, наприклад, якщо 1959 року їх було 11 939 осіб, то в 1966 – стало вже близько 19 000. Цього самого року лише на перший курс різних спеціальностей було прийнято 3468 осіб²⁹⁷⁹. У другій половині 1970-х років на 19 факультетах університету навчалися близько 21 000 студентів²⁹⁸⁰.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 1022)

Протягом 1966/67 навчального року на дев'яти факультетах університету навчалися близько 200 іноземних студентів, аспірантів і стажистів. Упродовж 1961–1966 років дипломи вишу отримали понад 150 іноземних громадян²⁹⁹³. Загалом за період 1945–1984 років у КДУ отримали освіту 7300 осіб зі 111 країн світу²⁹⁹⁴.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 1025)

Навчання іноземних студентів (1960-1991 рр.)

Статистичні дані за регіоном походження іноземних студентів, які навчалися в СРСР станом на 1988 рік²⁹⁶⁷:

Регіон походження	Частка (%)
Азія	46
Африка	24
Європа	17
Південна Америка	10
Північна Америка	3

Кількість іноземних студентів у деяких провідних країнах світу у період з 1960 до 1991 року:

Країни	Навчальні роки			
	1960/61	1970/71	1980/81	1990/91
	(тис. осіб)			
США	53,1	114,7	325,6	419,6
Велика Британія	12,4	24,6	56,0	80,2
Німеччина	27,1	27,8	61,8	107,1
Франція	27,1	34,9	114,2	136,9
Австралія	5,0	7,1	17,7	34,4
Канада	7,3	22,3	32,3	37,2
Іспанія	3,4	10,8	11,0	12,6
СРСР	13,5	26,2	88,3	126,5

Міжнародні наукові та культурні зв'язки

Київський університет використовував різні форми наукової і культурної співпраці із зарубіжними університетами, що сприяло розширенню контактів, взаємному збагаченню в галузі наукових відкриттів та їхньому впровадженню у виробничий та освітній процеси. У 60-ті роки вчені університету підтримували контакти з багатьма навчальними закладами, науковими установами й окремими науковцями, передусім із країн соціалістичного табору, а також США, Канади, Франції, Великої Британії, Італії, ОАР, Індії, Австралії та ін.³⁰⁸⁹

Церемонія присвоєння Генеральному директору ЮНЕСКО Амаду Махтар М'боу звання "Почесний доктор Київського університету" (1982 р.)

Церемонія присвоєння Індірі Ганді звання "Почесний доктор Київського університету" (1982 р.)

Міжнародна співпраця Наукової бібліотеки (1960-1990 рр.)

Серед підрозділів Київського університету найбільш плідні зв'язки мала Наукова бібліотека. Вона розташовувалась у корпусі, спорудженому 1939 року, була однією з найбільших вишівських бібліотек в УРСР. У її фондах станом на середину 1980-х років налічувалось понад 3 000 000 одиниць зберігання. На середину 1960-х років бібліотека підтримувала книгообмін із 340 організаціями із 42 зарубіжних країн, а на середину 1980-х – із 346 організаціями із 40 країн³⁰³¹. У фондах Наукової бібліотеки є чимало книжкових дарунків із Чехословаччини, Канади, США та інших країн³⁰³².

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 1032)

Культурне та громадсько-політичне

життя (1960-1990 рр.)

Будівельний загін
Київського
університету в
Казахстані

Нарада у комітеті
комсомолу

Фольклорно-етнографічний ансамбль
"Веснянка"

Фізична культура – невід'ємна складова
студентського життя

Культурне та громадсько-політичне життя (1960-1990 рр.)

Студентські протести та страйки 1989-1990 рр.

Наметове містечко студентів, які проводили голодування 1990 року на площі Жовтневої революції

Історико-просвітницькі заходи, організовані Товариством української мови імені Тараса Шевченка (1990)

РОЗДІЛ 5

Розвиток університету
в умовах відновлення
державної незалежності України
(1991—2018)

Відродження автономії та надання університету статусу дослідницького вищого навчального закладу

Після проголошення 24 серпня 1991 року

Акту незалежності України керівництво університету розпочинає активну діяльність з отримання його автономії та підвищення престижу університетської освіти.

21 квітня 1994 року опубліковано один із важливих документів першого Президента незалежної України Л. Кравчука – указ №176/94, згідно з яким ***Київському університету надано статус національного самоврядного (автономного) державного закладу.***

2 грудня 1991 року Вчена рада Університету розглянула питання про перехід на багатоступеневу систему підготовки спеціалістів.

Статут Київського університету

На підставі указу Президента № 1496/99 від 25 листопада 1999 року Вченою радою університету було розроблено, ухвалено на конференції трудового колективу й подано ректором Президенту України на затвердження Статут Київського університету (далі – Статут). За час існування він зазнав певних виправлень, доповнень і досі залишається одним з основних документів, за яким живе й працює заклад.

У загальних положеннях зазначається, що Київський університет, де освітня, науково-дослідна та культурно-просвітницька робота здійснюється за IV рівнем державної акредитації, є провідним національним вищим навчальним закладом України, унікальним надбанням національної освіти, науки й культури, який за результатами своєї діяльності здобув загальнодержавне та міжнародне визнання.

Університет має статус самоврядного (автономного) державного вищого навчального закладу, який у межах компетенції, наданої законами та іншими нормативно-правовими актами України, самостійно вирішує питання підготовки та перепідготовки висококваліфікованих фахівців, виховання національно свідомої інтелігенції. У навчальній, науковій і виховній діяльності він об'єднує інститути, факультети, відділення, лабораторії, науково-дослідні та інші структурні підрозділи.

Культурно-просвітницька робота здійснюється за IV рівнем державної акредитації, є провідним національним вищим навчальним закладом України, унікальним надбанням національної освіти, науки й культури, який за результатами своєї діяльності здобув загальнодержавне та міжнародне визнання.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 1065)

Перехід на європейську систему навчання

**У 2000-ті роки було здійснено значний обсяг роботи
щодо реалізації положень Болонського процесу**

**7 листопада
2011 року було
ухвалено рішення
“Про Програму
заходів із
забезпечення якості
освіти в Київському
університеті”**

Студенти на лекції

Спілка ректорів вищих навчальних закладів України

Обговорення у Київському університеті проектів законодавчих актів із питань вищої освіти на спільному засіданні президії Спілки ректорів вищих навчальних закладів України" і Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти

**9 квітня 1993 року утворення нової громадської організації –
*Спілки ректорів вищих навчальних закладів України***

Студентський парламент університету

Протягом 1993–1997 років тривало формування Студентського парламенту університету, ради студентів та аспірантів університету та їхніх відгалужень на факультетах – конференцій і рад студентів та аспірантів факультетів, інститутів і відділень. Представники парламенту брали участь у конференціях, з'їздах, нарадах із питань самоврядування, що відбувалися в Москві, Мінську, Ашгабаті (1997). Для ознайомлення з економічним, політичним, культурним станом студентства різних країн було налагоджено зв'язки з посольствами США, Австрії, Німеччини, Туреччини, Молдови, Білорусі, Куби, Лівії, ПАР; надалі з ними продовжувалося спілкування та листування. За допомогою парламенту студенти мали можливість отримати міжнародний студентський квиток (ISIC), міжнародну готельну картку (Hosteling International), а також інформацію щодо працевлаштування та відпочинку за кордоном (волонтерські табори у країнах Європи та Америки, пізнавальний студентський туризм у Чехії, Угорщині, Великій Британії). 1997 року було укладено шість угод (з університетами Мінська, Москви, Єревана, Ашгабата, Гродно) та готувалася до підписання угода про співпрацю зі студентськими організаціями (Санкт-Петербург). Улітку 1997 року парламент студентів спільно із благодійним фондом "Школа майбутнього" організували тримісячні курси вивчення англійської мови в Лондоні³⁷¹².

Вивчення англійської мови в Лондоні³⁷¹²

із загальної історії (Історія Київського університету: монографія. Т. 2, С. 1359)

нізціями (Санкт-Петербург): літкл іодд бокл публікації слівенлів співрно

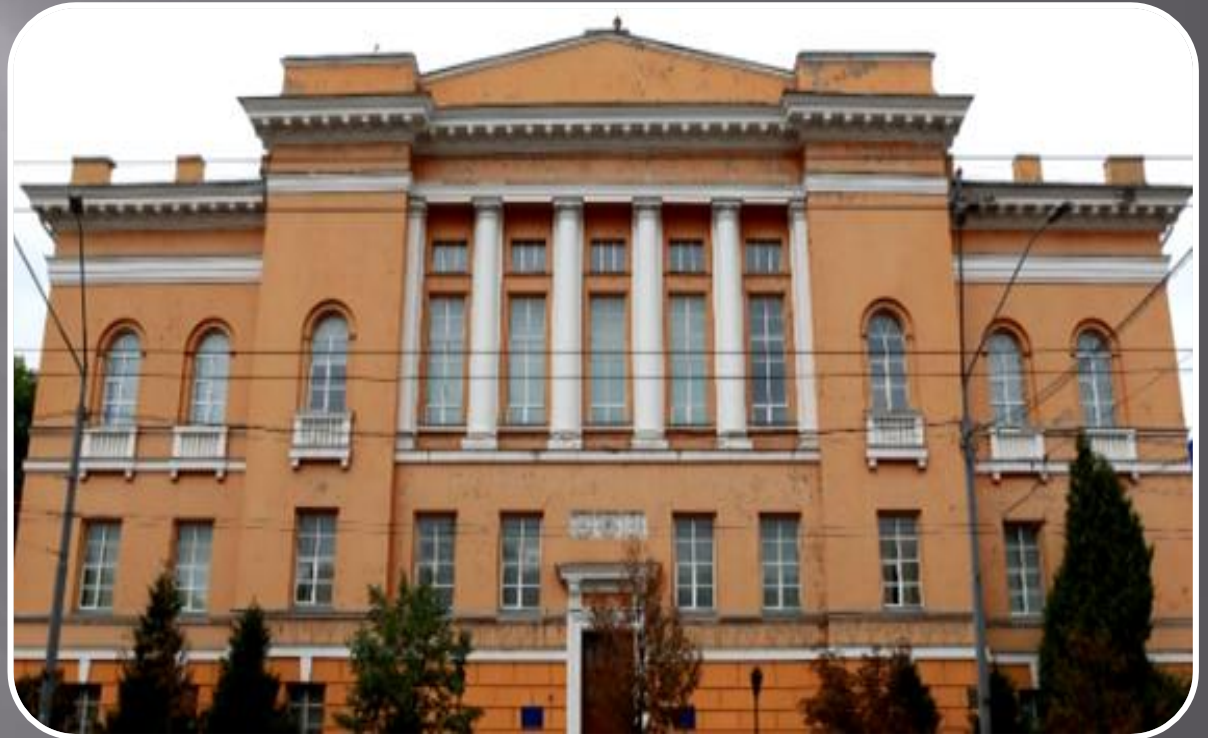
Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”

2001 року створено Видавничо-поліграфічний центр

“Київський університет” із власною поліграфічною базою – потужний підрозділ, діяльність якого спрямована на забезпечення потреб університету у друкованій продукції, що дає змогу постійно збільшувати обсяги видань, приділяючи особливу увагу її якості

Наукова бібліотека ім. М. Максимовича

Меморіальна дошка першого ректора університету
М. Максимовича на фасаді Головного корпусу Наукової бібліотеки

НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА
ім. М. МАКСИМОВИЧА

Інформаційно-ресурсне забезпечення (2000-2005 рр.)

У 2000–2001 роках Наукова бібліотека ім. М. Максимовича для користувачів надавала такий електронний ресурс: Electronic Information For Libraries (EIFL), до якого входили 3000 повнотекстових електронних журналів, газет, бюлетенів, 1300 довідників, переважно з гуманітарних дисциплін; а також приєдналася до проекту в межах програми фонду "Відродження" "Розвиток Інтернет в Україні" Springer Verlag із 400 повнотекстовими науковими журналами з усіх галузей знань³⁷²⁶.

Завдяки колективу бібліотеки 2005 року читачі мали доступ до повнотекстових і реферативних науково-технічних, економічних і довідкових баз даних фірми EBSCO PUBLISHING у режимі on-line, електронних журналів видавництва Springer і Blackwell, Medline і Zentralblatt für Mathematik, ETOC (Electronic Table of Contents).

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2, С. 1361)

Доступ до світових інформаційних ресурсів (2009 р.)

Наукова бібліотека Київського університету мала потужний інформаційний комплекс, що забезпечував доступ до світових інформаційних ресурсів. Читачам бібліотеки 2009 року було надано доступ в режимі онлайн до повнотекстових і реферативних науково-технічних, економічних і довідкових баз даних фірм EBSCO Publishing та East View Publications, Inc., електронних журналів "Institute of Physics Publishing". Послугами віртуальної читальної зали повнотекстових дисертацій Російської державної бібліотеки (м. Москва), доступ до яких надавався за допомогою інформаційних електронних ресурсів Наукової бібліотеки Київського університету, безкоштовно скористалися 1 929 користувачів із мережі університету та 1 442 читачі бібліотеки з інших вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ НАН України, переглянувши понад 8827 дисертацій⁴⁰⁷⁷.

протягом 2009 року Наукова бібліотека організувала пробний безкоштовний доступ до електронних повнотекстових ресурсів, серед яких бази даних компанії Euromonitor, Polpred та "Онлайнний доступ до досліджень навколишнього середовища", онлайн колекція всесвітньовідомих довідників із суспільних наук видавництва SAGE Publications; електронних видань Oxford Reference Online та Oxford Scholarship Online; інформаційних ресурсів Королівського товариства хімії, повнотекстовий архів публікацій журналу "Економіст" (1843–2003), "Енциклопедія Британіка". Зазначені ресурси мали великий попит серед користувачів, оскільки співробітники бібліотеки активно популяризували ці бази даних, провівши низку практичних семінарів з їхнього використання⁴⁰⁷⁸.

(Історія Київського університету: монографія. Т. 2, С. 1475)

НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА
ІМ. М. МАКСИМОВИЧА

Міжнародний документообмін (2009-2011 рр.)

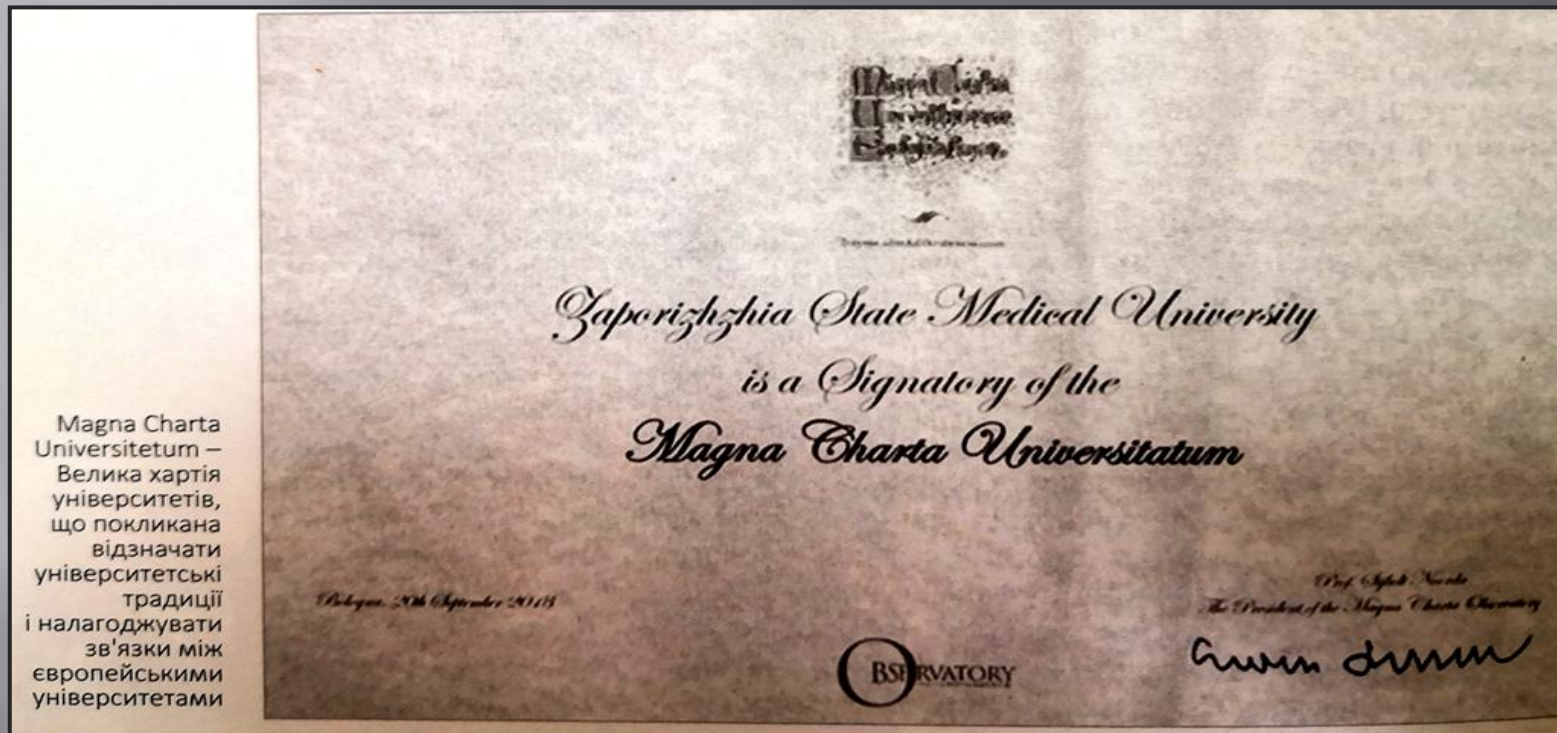
Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича. Важливе місце в діяльності бібліотеки Київського університету належало міжнародному документообміну, який є одним із основних джерел комплектування іноземної наукової літератури. З метою поповнення фондів протягом 2009 року бібліотека підтримувала ділові стосунки зі 105 організаціями України, країн Східної і Західної Європи, Америки та Азії. За результатами обміну 2009 року бібліотека отримала від партнерів 2222 примірники документів, зокрема з бібліотек України – 1486 одиниць, із країн СНД – 195. 2010 року це були 54 організації країн Східної Європи (бібліотеки університетів, інститутів та національні бібліотеки таких країн, як Польща, Румунія, Болгарія, Угорщина, Чехія, Словаччина, Сербія, Чорногорія, Македонія, Хорватія, Словенія); 47 організацій країн Західної Європи, Америки та Азії (бібліотеки університетів, інститутів і національні бібліотеки Австралії, Австрії, Великої Британії, Нідерландів, Ірландії, Норвегії, Франції, Німеччини, США, Фінляндії, Швеції, Японії); 45 організацій України й 11 організацій СНД. За вітчизняним і міжнародним обміном документами 2010 року бібліотекою для поповнення фондів отримано від партнерів 1592 примірники документів: вітчизняних – 984, міжнародних – 608 примірників⁴⁰⁷⁶.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2, С. 1475)

Протягом 2011 року бібліотекою отримано з різних джерел комплектування 55 921 примірник документів, зокрема 92 назви газет і 602 – журналів України та Росії. Документообмін традиційно тривав із бібліотеками університетів, інститутів і національними бібліотеками Польщі, Румунії, Болгарії, Угорщини, Чехії, Словаччини, Сербії, Македонії, Словенії; із 23 організаціями країн Західної Європи, Америки та Азії; бібліотеками університетів, інститутів і національними бібліотеками Австралії, Великої Британії, Нідерландів, Норвегії, Німеччини, Фінляндії, Японії, Тайваню; з 45 організаціями України й 11 організаціями СНД, 32 організаціями країн Східної Європи.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2, С. 1476)

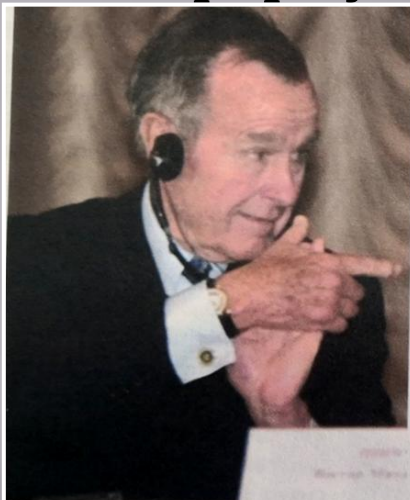
Міжнародна діяльність університету (1991-2007 рр.)

Київський університет член:
Міжнародної асоціації університетів;
Європейської асоціації університетів;
підписант Великої хартії університетів;
учасник міжнародних програм та проектів.

Міжнародна діяльність університету

Київський університет став своєрідним зразком у формуванні нових традицій міжнародної співпраці

Під час візиту до України Джордж Буш-старший виступив перед викладачами і студентами Київського університету

У ході візиту до Києва Кондоліза Райс зустрілася з викладачами і студентами Київського університету

Президент США Білл Клінтон

О. Квасневський

Надзвичайний і Повноважний Посол Німеччини в Україні Дітмар Штюдеман у Київському університеті

Міжнародна діяльність університету

Київський університет став своєрідним зразком у формуванні нових традицій міжнародної співпраці

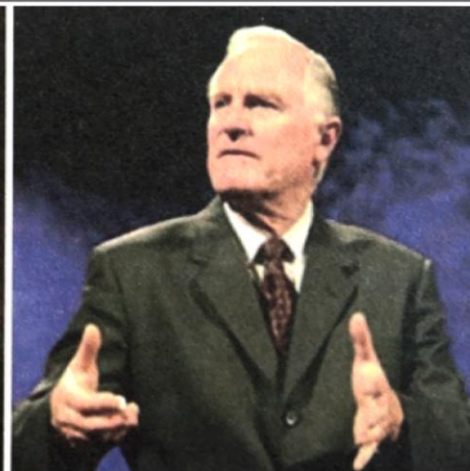
Надзвичайний і Повноважний Посол Франції в Україні Філіпп де Сюремен відвідав виставку "Археологічні скарби Чорного моря" (2005)

Джордж Сорос у Київському університеті

Церемонія вручення Крейгу Барретту диплома "Почесний доктор Київського університету" та його лекція для студентів і викладачів Київського університету (2003)

Навчання та стажування за кордоном (1993-1998 рр.)

Для порівняння: за 1994–1998 роки навчання та стажування за кордоном (від одного місяця до року) пройшли 69 студентів та аспірантів і 52 викладачі університету³⁴¹¹, а за 2001–2002 роки – уже близько 2000 осіб³⁴¹², і цифра ця щороку збільшувалася:

Рік	Студенти й аспіранти	Викладачі	Разом
друга половина 1993			512 ³⁴¹³
1994	8	7	15
1995	11	5	16
1996	12	12	24
1997	18	13	31
1998	20	15	35
Разом:	69	52	121

Мета перебування	2001	2002	1.06.03	Разом
Співпраця між закладами освіти (офіційні й робочі візити, культурні обміни)	114	146	7	267
Наукове стажування	137	212	94	443
Читання лекцій, викладацька робота	9	2	3	14
Конференції, симпозиуми, семінари	341	331	126	798
Мовні курси, мовне стажування	23	37	29	89
Навчання студентів та аспірантів	70	81	30	181
Загалом студентів та аспірантів	93	118	59	270
Загалом викладачів та співробітників	604	691	230	1525
Разом по університету	697	809	289	1795
Кількість країн перебування	45	41	38	

Навчання іноземних студентів у Київському університеті (2011-2013 рр.)

Країна	Кількість студентів, яких прийнято на навчання 2011 р.
Азербайджан	40
Білорусь	2
Грузія	8
Ірак	2
Іран	4
Йорданія	1
Казахстан	1
Китай	35
Конго	1
Латвія	3
Марокко	1
Молдова	2
Перу	2
Республіка Корея	4
Росія	14
Сирія	3
США	1
Таджикистан	1
Туреччина	4
Туркменістан	8
Узбекистан	1
Чорногорія	2
Разом:	140 студентів із 22 країн⁴⁰⁹⁰

Станом на 2013 рік у всіх підрозділах університету навчалось близько 600 іноземців із майже 20 країн світу.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 1481)

Міжнародна діяльність університету (2008-2013 рр.)

Французький професор Ів Мелі став Почесним доктором Київського університету (2011)

Присвоєння звання Почесного доктора університету Жозе Мануелю Баррозу

Культурно-мистецьке життя університету (1991-2018 рр.)

Народна хорова капела "Дніпро"

Виступ капели "Дніпро" на фестивалі
О. Кошиця в Києві

Фрагменти композиції "Закарпатське весілля" у виконанні ансамблю "Веснянка"

Культурно-мистецьке життя університету (1991-2018 рр.)

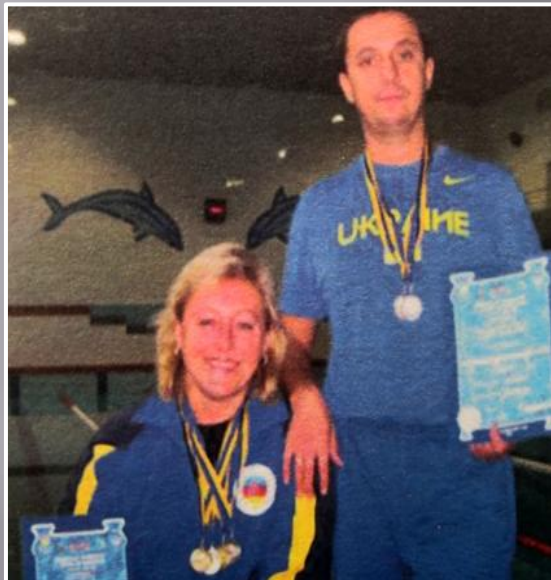
Концерт у
мистецькому
салоні
університету

Ансамбль
“Роксоланія”

Під час проведення конкурсу “Голоси КНУ” в Київському університеті

Спортивне життя університету (1991-2018 рр.)

Переможці Спартакіади
“Бадьорість і здоров’я”
із шахів серед
професорсько-
викладацького складу

Призери
міжнародних
змагань із
плавання
серед
ветеранів-
викладачів
кафедри
фізичного
виховання та
спорту

Спортивний комплекс Київського університету

Спортивне життя університету (1991-2018 рр.)

Учасники
Всеукраїнської
громадської
організації
“Спеціальна
олімпіада
України”

Збірна команда університету із футзалу

Баскетбольна команда університету

Спортивне життя університету (1991-2018 рр.)

Благодійний Wizz AirKyiv City Marathon-2018

Київський університет у переломний період новітньої історії України

Історія Київського національного університету імені Тараса Шевченка нерозривно пов'язана з історією України. Викладачі та студенти університету беруть активну участь у розбудові нашої держави. У переломній події новітньої історії України останніх років – Революції Гідності (2013–2014) вагомою була участь представників нашого навчального закладу. Вони не лише стояли біля її витоків і забезпечували перемогу на всіх етапах важкої боротьби за право українців

на гідне та вільне життя, європейський вибір розвитку нашої держави, але й продовжують робити все для зміцнення та процвітання нашої держави, працюючи у різних сферах її життя, відстоюючи право на незалежність також і зі зброєю в руках у боях на сході України. Зокрема, чимало студентів і викладачів університету добровольцями пішли до зони АТО, а дехто – віддав своє життя за її свободу та незалежність, як, наприклад, С. Горбенко – студент Інституту філології, що героїчно загинув у боях під час захисту Донецького аеропорту від російських загарбників, або А. Цедік – випускник історичного факультету, що був активним учасником Революції Гідності, згодом вступив до батальйону "Донбас" і взяв участь у відсічі збройної агресії на сході України (загинув під час виходу з оточення під Іловайськом 29 серпня 2014 р.).

Антон Цедік – випускник історичного факультету КНУ, на його честь перейменовано вулицю на якій розташований Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського університету

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 1540)

Київський університет у переломний період новітньої історії України

Зустріч студентів історичного та філософського факультетів із Героєм України Володимиром Жемчужовим

Зустріч студентів університету із Героєм України генерал-майором Ігорем Гордійчуком

Лідерство Київського університету в науково-освітньому просторі

Київський університет за кадровим потенціалом має право вважатися флагманом вітчизняної освіти й науки. Навчальний процес у 2018/19 навчальному році на 13 факультетах, у 7 навчальних інститутах, Навчально-науковому центрі "Інститут біології та медицини" та Навчально-науковому інституті "Інститут геології" забезпечували 2842 викладачі (2016 – 2717, 2017 – 2782 особи), зокрема 210 зовнішніх сумісників і погодинників (2017 – 185). Серед науково-педагогічних працівників мають науковий ступінь доктора наук – 651 особа, або 23 % (2017 – 633), серед них сумісників і погодинників – 67, або 2,36 % (2017 – 70, або 2,5 %), кандидата наук – 1760, або 62 % (2017 – 1727), серед них сумісників і погодинників – 100 (3,5 %); мають учене звання професора – 470 (16,5 %), серед них сумісників і погодинників – 43, або 1,5 % (2017 – 46 і 1,7 % відповідно), доцента – 1138, або 40 % (2017 – 1114), серед них сумісників і погодинників – 42, або 1,5 % (2017 – 35, або 1,3 %) ⁴¹²⁰. У переважній більшості якісних показників, що характеризують професорсько-викладацький штат університету, наявне якісне зростання, навіть порівняно із 2017 роком.

Навчальний процес в університеті (1991-2018 рр.)

Навчальний процес в університеті (1991-2018 рр.)

Лекція директора Інституту
світової політики Євгена Магди в
Київському університеті

Лекція філдсівського
лауреата Юхима
Зельманова “Математика:
наука чи мистецтво” в
Київському університеті

Навчальний процес в університеті (2017-2018 рр.)

Станом на 1 жовтня 2018 року в університеті на факультетах та інститутах навчалось 25 934 студенти та курсанти (без молодших спеціалістів), серед яких 1291 особа – іноземні громадяни. За кошти державного бюджету здобувають вищу освіту за ОС бакалавра та магістра – 15 387 студентів і курсантів (2017 – 15 749), за кошти фізичних та юридичних осіб за цими самими рівнями, а також за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста (485 осіб закінчують програми другої вищої освіти) – 10 547 студентів (2017 – 9482). Продовжує скорочуватись кількість студентів, які навчаються за кошти державного бюджету на заочній формі навчання (-23 %), оскільки на загальнодержавному рівні скорочуються бюджетні місця, кількість освітніх програм і попит на них⁴¹¹⁸.

Наукова робота та здобутки вчених на сучасному етапі

Успішність і плідність наукової діяльності співробітників університету засвідчує й його місце в низці міжнародних рейтингів. По-перше, стабільно збільшується кількість публікацій співробітників університету у виданнях різних країн, що індексує Scopus. Якщо 2017 року кількість таких публікацій у Scopus становила 747, то 2018 – сягнула 933, а загальна їхня кількість станом на 2018 рік – 16 711, що значно випереджає аналогічний показник в інших провідних закладах вищої освіти України⁴¹⁴¹. По-друге, університет із 2016 року утримує перше місце в загальноукраїнському рейтингу Webometrics⁴¹⁴², де поліпшив свої позиції за показником "Openness", що характеризує кількість файлів публікацій наукових робіт і результатів досліджень на сайті та є свідченням активного опанування співробітниками університету інтернет-простору та поширення своїх наукових здобутків.

Наукова робота та здобутки вчених на сучасному етапі

Аспірантуру університету 2017 року завершили 282 аспіранти (222 з відривом і 60 – без відриву від виробництва) та 3 ад'юнкти. 55 випускників аспірантури та ад'юнктури захистили дисертації; 65 – подали дисертації до спеціалізованих учених рад, а дисертаційні дослідження 93 аспірантів були рекомендовані кафедрами до захисту. 2018 року аспірантуру університету завершили 258 аспірантів і 4 ад'юнкти. Випускниками аспірантури та ад'юнктури захищено 35 дисертацій, 60 – подано до спеціалізованих учених рад, 97 – рекомендовано кафедрами до захисту. Середня ефективність діяльності аспірантури 2018 року становила 73 %; ад'юнктури – 100 %. Якісні показники роботи аспірантури вдалось утримати на досягнутому високому рівні, що водночас залишається й найвищим показником в Україні.

Загалом за період із 2005 до 2018 рік докторантуру університету закінчив 371 докторант, серед яких 264 (71 %) захистили дисертаційні дослідження, а середня ефективність роботи аспірантури за цей самий період становила 68 %. При цьому в останні роки середня ефективність роботи як аспірантури, так і докторантури характеризується зростанням і коливається в межах 73–74 % (2016 р. – 68 %), тобто суттєво перевищує їхню ефективність загалом по Україні. Наприклад, середня ефективність діяльності аспірантури у 2017/18 навчальному році загалом по Україні становила 25,9 %, а докторантури – 31,4 %⁴¹⁵³.

Участь у наукових виставках

Стенд Київського університету на Міжнародній спеціалізованій виставці "Зброя та безпека"

Стенд Київського університету на Міжнародному екологічному форумі "Довкілля для України"

Стенд Київського університету на виставці "Зроблено в Києві"

Участь у наукових виставках

Президент
НАПН України
Василь Кремень
біля стенду
Київського
університету
на Міжнародній
спеціалізованій
виставці "Освіта
та кар'єра – День
студента 2018"

студента 2018,
та кар'єра – День

Участь у наукових конференціях

Інтеграція до світового освітнього та наукового простору Київського університету відбувається й шляхом активної участі його працівників у міжнародних наукових конференціях та їхнього проведення у стінах університету. Зокрема, 2017 року на базі університету пройшла 71 конференція (симпозіум, форум, семінар), серед яких: 51 – міжнародна, 4 – всеукраїнські, 16 – молодих учених і студентів⁴¹⁴⁴. Для порівняння, 2015 року в університеті відбулось 56 конференцій, з яких 35 – міжнародних⁴¹⁴⁵, що є наочним свідченням суттєвого зростання ефективності цього напрямку наукової роботи в університеті.

Конференції
"Шевченківська
весна" в Інституті
філології та
на географічному
факультеті

Учасники
конференції
Європейської
ради аспірантів
молодих учених
Eurodoc 2018
"Дослідницька
кар'єра –
жива мрія?"

НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА
ім. М. МАКСИМОВИЧА

Сучасні бібліотечні ресурси

Бібліотека має значний за обсягом та унікальний за складом інформаційний потенціал, який становлять бібліотечні фонди документів та електронні інформаційні ресурси. Загальний фонд Наукової бібліотеки – 31 697 72 примірники літератури, на 22 абонементів та у 20 читальних залах за єдиним читацьким квитком обслуговують понад 40 000 користувачів, яким протягом 2018 року видано близько 1 100 000 примірників літератури⁴¹⁵⁶.

З метою здійснення бібліометричного моніторингу системи документальних комунікацій, інформаційно-технологічної підтримки формувань зібрань наукових серіальних видань і сприяння входженню цих видань до міжнародних і національних реферативних баз даних, представлення публікацій науковців університету в міжнародних реферативних базах і спеціалізованих пошукових системах Scopus, Web of Science, Google Scholar тощо в бібліотеці створено Службу інформаційного моніторингу – СІМ, що використовує бібліометричні методи кількісного вивчення інформаційних потоків документів, ініціює та проводить інформаційні заходи, спрямовані на підтримку наукової комунікації, академічної грамотності й підвищення публікаційної активності науковців університету, а також здійснює аналіз рейтингів університетів світу, інформаційну підтримку дослідників і наукових періодичних видань університету.

(Історія Київського університету: монографія. Т. 2. С. 1585)

Індексування журналів університету в міжнародних реферативних базах даних

СІМ здійснює моніторинг індексування наукових журналів університету в міжнародних реферативних базах даних:

1. Scopus:

Methods and Objects of Chemical Analysis (<http://www.moca.net.ua>);

Теорія ймовірностей та математична статистика

<http://probability.univ.kiev.ua/tims> (у Scopus індексується перекладна англійська версія видання Theory of Probability and Mathematical Statistics, видавцем якої є American Mathematical Society) <http://www.ams.org/publications/journals/journalsframework/tpms>).

2. Web of Science (Emerging Sources Citation Index):

Advances in Astronomy and Space Physics <http://aasp.kiev.ua> (співзасновник – Головна астрономічна обсерваторія НАН України);

French-Ukrainian Journal of Chemistry <http://www.kyivtoulouse.univ.kiev.ua/journal>;

Modern Stochastics: Theory and Applications

<https://www.i-journals.org/vtxpp/VMSTA/>;

Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія <http://www.geolvisnyk.univ.kiev.ua>;

Журнал обчислювальної та прикладної математики (Серія "Обчислювальна математика", видається спільно зі Львівським національним університетом імені Івана Франка) <http://jnam.lnu.edu.ua>;

Методи та об'єкти хімічного аналізу <http://www.moca.net.ua>⁴¹⁵⁸.

(Історія Київського університету: монографія. Т. 2. С. 1587)

**Факсимільне видання Пересопницького Євангелія,
передане у дарунок Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Фондом
пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира**

Міжнародна діяльність університету на сучасному етапі

Візит
до Київського
університету
офіційного
представника
Державного
департаменту США
Вікторії Нуланд

**Університет
станом на 2018 рік
співпрацював у межах
300 партнерських угод із 63
країнами світу.**

**Такий успіх обумовлений давніми традиціями міжнародних відносин,
що сягають початків історії університету, які з гідністю продовжуються.**

Університет в міжнародному освітньому та науковому просторі

Протягом 2017 року університет відвідало 237 зарубіжних гостей із 26 країн світу. Для проведення наукової роботи, короткотермінового читання лекцій, участі в конференціях університет відвідало 95 зарубіжних учених і викладачів із 22 країн світу (Австралія, Австрія, Білорусь, Болгарія, Велика Британія, Нідерланди, Естонія, Іспанія, КНР, Кувейт, Люксембург, Німеччина, Пакистан, Польща, Румунія, США, Туреччина, Хорватія, Фінляндія, Франція, Чехія, Японія). З них на довготерміновій основі в університеті працювало 24 іноземні викладачі із 14 країн світу: Австрії, Білорусі, Болгарії, КНР, Молдови, Німеччини, Республіки Корея, Сербії, Словенії, Туреччини, Хорватії, Японії.

2018 року Київський університет відвідали вже 277 зарубіжних гостей із 22 країн світу, тобто на 40 осіб більше, ніж попереднього року. При цьому для проведення наукової роботи, участі в конференціях, короткотермінового читання лекцій університет відвідали 82 зарубіжні вчені та викладачі з 18 країн світу (Австрія, Алжир, Болгарія, Велика Британія, Нідерланди, Греція, Казахстан, Кіпр, КНР, Німеччина, Польща, Румунія, Сербія, США, Туреччина, Хорватія, Фінляндія, Франція). Ще 22 іноземних викладача, що прибули з 15 країн (Австрії, Болгарії, Білорусі, Іспанії, Італії, КНР, Молдови, Німеччини, Республіки Корея, Сербії, Словенії, США, Туреччини, Хорватії, Швеції), працювали в університеті на довготерміновій основі.

Інтеграція до світового освітнього та наукового простору

Лекція німецького науковця Харальда цур Гаузена, лауреата Нобелівської премії в галузі фізіології та медицини

Зустріч литовського політика Артураса Зуокаса з викладачами і студентами університету

Проектна команда Київського університету на стажуванні у Великій Британії

Інтеграція до світового освітнього та наукового простору

Зустріч студентів з Алексом Россом, спеціальним радником з питань нових технологій голови Державного департаменту США Гілларі Клінтон

Делегація
Університету Норд
у Київському
університеті

Поглиблення діалогу між офіційними та неурядовими інституціями

Візит президента Європейської комісії Федеріки Могеріні до Київського університету

Канцлер Німеччини Ангела Меркель під час візиту до Київського університету

Учасники німецько-польсько-українського семінару “Людська гідність у праві Німеччини, Польщі та України”

Розвиток Київського університету на період до 2025 року

Найголовніші завдання Київського університету в освітній діяльності на 2019 рік визначено у контексті сформульованих у прийнятому 2018 року "Стратегічному плані розвитку Університету на період до 2025 року":

1) формування системи забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти (внутрішньої системи забезпечення якості освіти) в університеті; 2) урахування потреб ринку праці при провадженні освітньої діяльності, що передбачає вивчення запитів ринку праці, створення та підтримку бази даних випускників, а також усебічний розвиток зв'язків із потенційними працедавцями, зокрема створення рад спільно із працедавцями на загальноуніверситетському рівні та рівні окремих підрозділів та освітніх програм; 3) формування контингенту студентів, які мають необхідні здібності та мотивацію до здобуття вищої освіти в університеті, для чого має проводитись активна маркетингова та профорієнтаційна робота на різних рівнях (абітурієнти та їхні батьки, заклади середньої, професійно-технічної, фахової передвищої і вищої освіти, освітні інформаційні ресурси України та інших країн); 4) забезпечення різнобічного розвитку здобувачів освіти, для чого потрібна підтримка якості освіти шляхом запровадження до освітніх програм (індивідуальних навчальних планів) міждисциплінарних компонентів, а також поєднання освіти й досліджень; 5) інтеграція до міжнародного освітнього

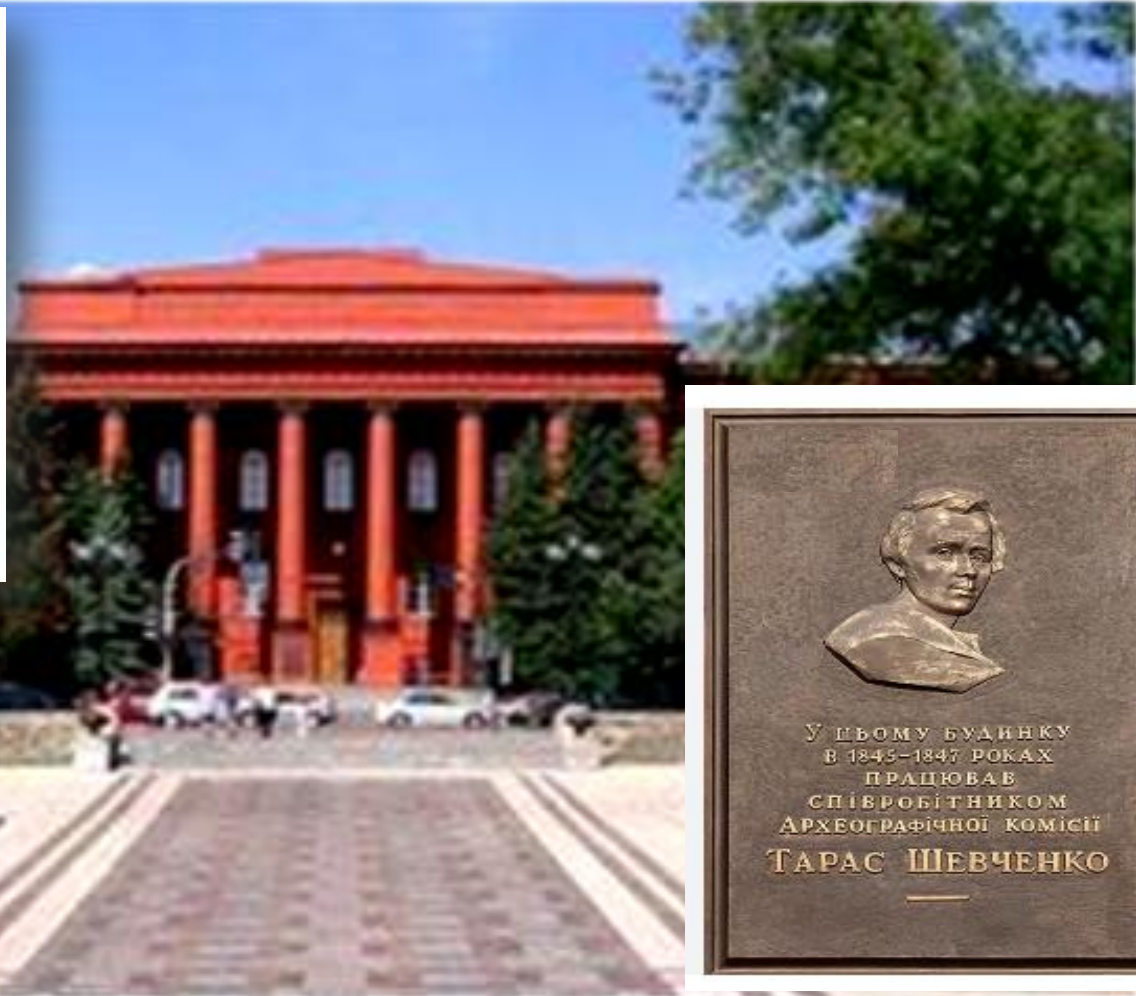
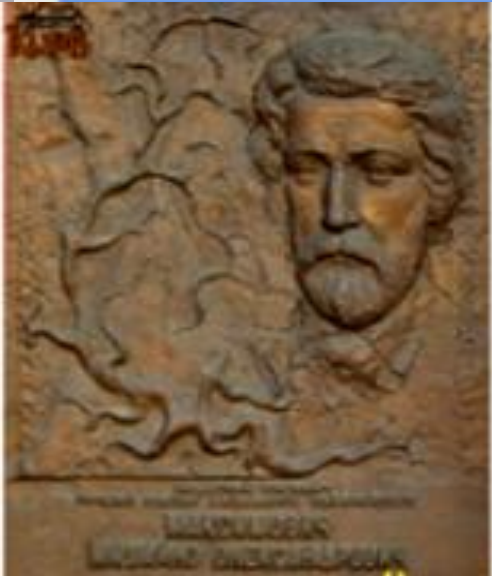
простору, що передбачає подальше впровадження й дотримання міжнародних стандартів викладання іноземних мов і вимог до мовних кваліфікацій; забезпечення викладання здобувачам освіти з України окремих навчальних компонентів і їхніх блоків (до спеціалізацій включно) англійською мовою та іншими мовами ЄС, створення англо- (франко-, німецько- тощо) мовних груп для іноземних громадян; удосконалення методичної, організаційно-правової і фінансової бази для забезпечення академічної мобільності студентів, аспірантів, викладачів, а також для розвитку програм подвійного і спільного дипломування; 6) навчання впродовж життя, що полягає у створенні та запровадженні програм післядипломної освіти, зокрема й для співробітників університету.

Київський університет постійно перебуває у тренді й робить все для підвищення свого статусу та прогресу вітчизняної освіти й науки та їхнього гідного представлення на міжнародній арені.

(Історія Київського університету : монографія. Т. 2. С. 1543)

Меморіальна дошка на честь першого ректора
М.Максимовича, встановлена на фасаді КНУ

Меморіальна дошка на фасаді КНУ на честь
Тараса Шевченка

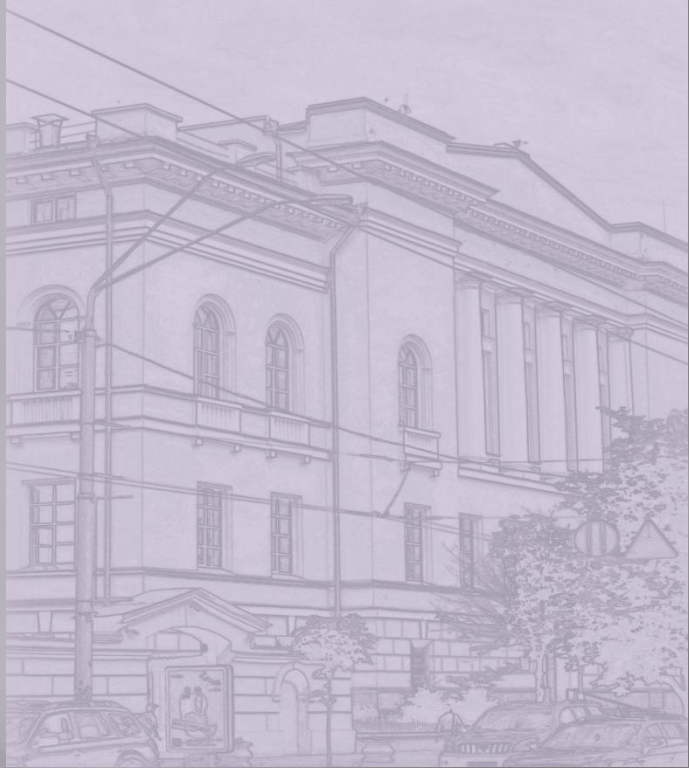
Щорічне урочисте покладання квітів до пам'ятника Тарасу Шевченку

9 березня 2023 року

9 березня 2024 року

Наукова бібліотека ім. М. Максимовича

м. Київ, вул. Володимирська, 58

(044) 239-34-40

libcancel@univ.kiev.ua

MaksymovychScientificLibrary

maksymovych.library

maksymovych_library

Електронний каталог:

[http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elc
at/new/poshuk.php3](http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elc
at/new/poshuk.php3)

Інформаційно-бібліотечний відділ
начальник відділу – Муравицька Анна
вул. Антона Цедіка, 20, каб. 404
тел.: 431-48-31

hanna.muravytska@knu.ua

